

Sonja Annala ja Olli Turunen

”Ehkä paras paikka mitä mä tiedän Suomessa”

Osallisuuden ja kotoutumisen edistäminen kahden kulttuurin perheille suunnatussa järjestötyössä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

2.3.2018

Tekijät Otsikko	Sonja Annala, Olli Turunen ”Ehkä paras paikka mitä mä tiedän Suomessa” – Osallisuuden ja kotoutumisen edistäminen kahden kulttuurin perheille suunnatussa järjestötyössä
Sivumäärä Aika	47 sivua + 2 liitettä 2.3.2018
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Niina Pietilä Yliopettaja Jyrki Konkka
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten kotoutumista tukeva toiminta monimuotoisessa ja monikulttuurisessa kansalaisjärjestössä vastaa jäsentensä tarpeisiin. Tutkimme sitä, miten Familia ry vastaa suomalaisen yhteiskunnan ohjaamien kotouttamistoimien mukaisiin päämääriin edistäen maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteisöön.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu Familia ry:n kanssa. Familia ry on kulttuurienvälisen toiminnan kansalaisjärjestö, joka tarjoaa toimintaa kaikille kotoutumiseen liittyvästä toiminnasta kiinnostuneille jäsenille ja vapaaehtoisille. Toimintamuotoja ovat suomen kielen kurssit ja -ryhmät, lasten ja perheiden toiminta, erilaiset kerhot, tapahtumat, vapaaehtoistoiminta sekä kahdenkulttuurin perheiden Duo-toiminta.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusaineistona on neljä yksilohaastattelua. Haastattelut toteutettiin käyttämällä teemahaastattelun menetelmää. Haastateltavat olivat ulkomailta Suomeen muuttaneita perheellisiä Familian jäseniä. Litteroitu aineisto analysoitiin käyttämällä sisällysanalyysinä teemoittelua. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehystenä toimii osallisuus, jota käsitellään maahan muuttaneen vanhemman kotoutumisen näkökulmasta. Kotoutumista tarkastellaan yksilöllisten kokemusten kautta, joissa yksilöitä yhdistävät tarpeet saavuttaa kokonaisvaltainen yhteisön jäsenen asema.</p> <p>Aineiston perusteella voidaan todeta, että Familian toimintaan osallistuminen on lisännyt jäsenten osallisuuden kokemusta sekä yhteiskuntaan kiinnittymistä. Haastateltavat toivat esiin kokemuksia lisääntyneestä suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan ymmärtämisestä, uusien sosiaalisten kontaktien syntymisestä sekä myönteisistä vaikutuksista arkeen, parisuhteeseen ja perheeseen.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys ja aineistosta saadut tulokset tukivat toisiaan. Jatkossa olisi tärkeä tutkia, millaiseksi Familian työntekijät ja vapaaehtoistyöntekijät kokevat roolinsa järjestön jäsenten osallisuuden ja kotoutumisen mahdollistamisessa ja edistämässä.</p>	
Avainsanat	Osallisuus, kotoutuminen, maahanmuuttaja, kansalaisjärjestö, kahden kulttuurin perhe

Authors	Sonja Annala, Olli Turunen
Title	“Perhaps the best place I know in Finland” – Supporting participation and integration among intercultural families in organizational work
Number of Pages	47 pages + 2 appendices
Date	2 March 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Lecturer Niina Pietilä Principal Lecturer Jyrki Konkka
<p>The purpose of this Bachelor’s thesis is to determine how the members of a multicultural non-governmental organization feel about the association’s range of activities that support the integration. The aim of this Bachelor’s thesis is to show how this kind of association can meet the needs of the governmental purposes to improve social integration in this society.</p> <p>The thesis was created in cooperation with the Familia association. Familia is a non-governmental organization that offers activities that support the integration to its members and volunteers. The activities are open for anyone from any nation and they include language courses, discussion groups, clubs and groups for children and families, events, different options for volunteering, as well as Familia’s Duo activities.</p> <p>This thesis’ data were collected from four semistructured theme interviews. All of the four interviewees are parents in intercultural families with immigrant backgrounds. The transcript of the data was analysed by using a thematic content analysis. The theoretical framework of the present thesis was guided by participation which was examined from the perspective of the integration process of the individuals from intercultural families. In this thesis, the integration process is examined through the experiences of these individuals who are eager to accomplish the status and the experiences of a full-fledged citizen.</p> <p>Based on this thesis’ conclusion, participating in Familia’s activities has increased its members’ positive experiences of participation and integration into the Finnish society. The interviewees brought up their experiences of increased understanding of the Finnish culture and Finnish citizens, and also shared Familia’s association’s positive effects on everyday life, friendships, partnership and family. For supporting data, we suggest researching how Familia’s employees and volunteers feel about their role in the association that aims to support its member’s two-way integration process.</p>	
Keywords	Participation, integration, immigrant, non-governmental organization, intercultural family

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Monikulttuuristuva Suomi	3
3	Maahanmuuttajien ja perheiden sosiaalipalvelut	5
4	Familia ry	7
5	Perheen ja kulttuurin merkityksiä	8
6	Kahden kulttuurin perheet	9
7	Osallisuus ja syrjäytyminen	10
7.1	Sosiaalipedagogisen kasvatustoiminnan tavoitteet	12
7.2	Osallisuuden määritelmiä	12
7.3	Osallisuuden merkitys aktiivisen kansalaisuuden ihanteessa	14
7.4	Yhteisöt ja yhteenkuuluvuus	15
7.5	Syrjäytyminen	16
7.6	Kotoutuminen osallisuuden mahdollistajana	17
8	Puolison kanssa kotoutuminen: voimavarat ja haasteet	19
8.1	Kahden kulttuurin perheiden parissa tehtävän työn erityispiirteet	21
8.2	Yhdessä syrjäytymistä vastaan	22
9	Opinnäytetyön toteutus	24
9.1	Tutkimuskysymykset	24
9.2	Osallistujat	25
9.3	Tutkimusaineiston hankinta	25
9.4	Tutkimusaineiston analysointi	27
10	Tulokset	29
11	Johtopäätökset	33
12	Pohdinta	35
	Lähteet	42

Liitteet
Liite 1. Suostumuslomake
Liite 2. Haastattelurunko

1 Johdanto

Kansainvälisten avioliittojen määrä Suomessa kasvaa vuosi vuodelta. Muuttuvassa maailmassa ihmiset lähtevät yhä useammin opiskelemaan, työskentelemään ja matkustelemaan ulkomaille. Suomeen muutetaan kuitenkin useimmiten perhesyiden, seurustelun ja rakkauden perässä (Tilastokeskus 2015). Lisääntyvän maahanmuuton myötä monikulttuurisia avioliittoja solmitaan yhä enemmän. Internetin välityksellä on puolestaan vaivatonta tutustua uusiin ihmisiin ja pitää heihin yhteyttä fyysisen välimatkan pituudesta riippumatta. Suomessa solmitaan myös paljon avioliittoja, joissa avio- puoliset ovat syntyneet Suomen ulkopuolella, mutta keskenään eri maissa. (Tilastokeskus n.d.; Williams 2010: 120–121.)

Opinnäytetyömme on toteutettu työelämäyhteistyössä Familia ry:n kanssa. Familia on eri kulttuureista kotoisin oleville yksilöille ja perheille suunnattu järjestö, joka tarjoaa erilaista toimintaa eri ikäisille jäsenilleen, sekä kahden kulttuurin pareille ja perheille. Järjestö tekee myös vaikuttamistyötä ja pyrkii edistämään tasavertaisuutta lainsäädännössä, palvelusuunnittelussa sekä ihmisten arjessa. Familian jäseneksi voi päästä kuka tahansa riippumatta henkilön synnyinmaasta, sukupuolesta, iästä tai muusta seikasta. Familian toimintaan osallistuminen on osittain maksutonta. Kaikkeen toimintaan osallistuminen edellyttää jäsenyyttä, joka maksaa 20 euroa vuodessa. (Familia n.d.) Tässä opinnäytetyössämme tarkoitamme kahden kulttuurin perheellä perhettä, jossa vanhemmat ovat syntyneet keskenään eri maissa. Tämä selventää kahden kulttuurin perheen määritelmää, sillä samassa maassa syntyneiden vanhempien voidaan myös ajatella tulevan kahdesta erilaisesta kulttuurista. (Kinnunen 2017: 5–7.)

Tässä opinnäytetyössämme selvitämme, millaisia kokemuksia Familian jäsenillä on kotoutumisestaan Suomeen ja minkälaisena he näkevät Familian roolin tässä prosessissa. Olemme myös kiinnostuneita siitä, miten Familian toiminnassa mukana oleminen vaikuttaa haastateltavien perheiden hyvinvointiin ja arjessa jaksamiseen. Tutkimme, kokevatko haastateltavat Familian yhteisölliseksi paikaksi, ja miten tämä mahdollinen yhteisö on vaikuttanut heidän kotoutumiseensa. Selvitämme vanhempien yksilöllisiä kokemuksia siitä, mitkä ovat heidän todelliset mahdollisuutensa toteuttaa itseään Familia ry:ssä, ja miten tämä heijastuu laajempaan osallisuuden kokemukseen.

Opinnäytetyömme on toteutettu kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä. Opinnäytetyömme toteutus koostuu Familian jäsenten haastatteluista, haastatteluiden tuloksista ja johtopäätöksistä sekä pohdinnasta. Haastattelut tehtiin loppuvuodesta 2017. Haastatteluiden menetelmänä on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastatteluista yksi käytiin suomeksi ja kolme englanniksi. Haastateltaviksi valikoitui neljä Familian jäsentä, jotka ovat kaikki maahan muuttaneita vanhempia. Haastateltavat ovat olleet Familian jäseninä vähintään puolen vuoden ajan ja asuneet Suomessa 2,5-11 vuotta.

Aloitamme opinnäytetyömme teoriaosuuden luomalla katsauksen alati monikulttuuristuvaan Suomeen, jossa kohderyhmämme, eli kahden kulttuurien perheiden määrä on kasvussa. Tämän jälkeen kerromme maahanmuuttajille ja perheille saatavilla olevista palveluista, sekä esittelemme tarkemmin opinnäytetyömme työelämänyhteistyökumppanimme Familia ry:n. Avaamme työssämme perheen ja kulttuurin erilaisia merkityksiä sekä niitä erityispiirteitä, joita liittyy kahden kulttuurin perheisiin sekä heidän kanssaan tehtävään työhön. Kotoutumista edistää vahva tunne osallisuudesta, jonka olemme valinneet tämän opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen keskiöön. Käymme läpi erilaisia osallisuuden määritelmiä ja osallisuuden merkitystä niin aktiivisen kansalaisuuden ihanteen, yhteisöjen ja yhteenkuuluvuuden, syrjäytymisen kuin kotoutumisenkin kannalta. Tarkastelemme osallisuutta maahan muuttaneiden vanhempien näkökulmasta. Teoriaosuuden jälkeen kerromme, kuinka toteutimme opinnäytetyömme. Tämän jälkeen raportoimme tulokset ja niistä vedetyt johtopäätökset. Pohdinta-osiossa arvioimme tutkimuksen toteutusta, sekä työn luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi herätämme kysymyksiä ja ajatuksia liittyen aihepiiriimme ja esittelemme mahdollisia jatko-tutkimuksen aiheita.

Lähdimme valitsemaan opinnäytetyömme aihetta pohtimalla meitä itseämme kiinnostavia teemoja. Halusimme tutustua aiheeseen, joka ei olisi meille entuudestaan liian tuttu ja turvallinen. Päätimme lähteä liikkeelle maahanmuuttajuuteen ja perheisiin liittyvillä teemoilla. Aiheemme tarkentui hiljalleen kolmannella sektorilla tehtävään työhön, jossa kotoutuminen valikoitui tarkastelun kohteeksi. Aloimme etsiä työelämäkumppania ja kysyimme Familialta, olisivatko he kiinnostuneita tekemään yhteistyötä kanssamme. Familialle tämä sopi, ja toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä suoritti myös opiskelujen kolmannen harjoittelun Familialle. Tämä helpotti tiedonkulkua meidän ja yhteistyökumppanin välillä, jolloin molemmat osapuolet pysyivät ajan tasalla opinnäytetyön etenemisestä.

2 Monikulttuuristuva Suomi

Suomesta on kautta aikojen muutettu ulkomaille, samoin kuin siirtolaisia on saapunut tänne. Maahanmuuton säätely valtiollisin keinoin alkoi 1990-luvulla suurten pakolaisryhmien saapuessa Suomeen. Vanha ulkomaalaislaki vuodelta 1983 uudistettiin ja uuteen lakiin kirjattiin termi kotoutuminen. Kotoutuminen nähtiin osuvampana terminä kuin sopeuttaminen, sulauttaminen tai integrointi, jotka käsittelevät maahanmuuttajia vahvasti kantaväestön ja sen valtakulttuurin asemasta. Näkemykset yhteiskunnalle oikeasta tavasta toimia maahanmuuttajien kotouttamisen kanssa ovat usein hyvinkin erilaisia. (Järvinen 2006: 139–140.)

Vuosien 1990-2015 aikana ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus Suomen väestöstä kasvoi 0,8 prosentista 6,2 prosenttiin (Maahanmuuttajat väestössä 2017). Suomessa asuu tällä hetkellä noin 70 000 kahden kulttuurin perhettä, jossa toinen puoliso on syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla. Tämän lisäksi Suomessa asuu noin 8000 kahden kulttuurin perhettä, jossa vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, mutta keskenään eri maissa. Kahden kulttuurin perheissä elää aikuiset ja lapset mukaan luettuna noin 300 000 henkeä. Tämä määrä on verrattavissa ruotsinkielisen väestön kokoon Suomessa. Vuoden 2015 lopulla kaikista aviopareista noin 5,4 prosenttia oli kahden kulttuurin aviopareja. Suomessa asuvista kahden kulttuurin perheistä noin puolet on lapsiperheitä. (Del Angel & Kinnunen n.d.; Kinnunen 2017.)

Vuonna 2016 solmittiin noin 3900 avioliittoa, joissa Suomessa asuva Suomen kansalainen meni naimisiin ulkomaan kansalaisen kanssa. Suomalaiset miehet avioituivat hieman naisia useammin ulkomaalaisten kanssa. Ulkomaan kansalaisten kanssa solmituista 3900:sta avioliitosta noin 2000:ssa toisena osapuolena oli suomalaismies ja 1900:ssa suomalaisnainen. Tämän lisäksi vuonna 2016 Suomessa solmittiin noin 1400 avioliittoa, joissa molemmat osapuolet olivat keskenään eri maista, mutta kumpikaan ei ollut syntynyt Suomessa. (Tilastokeskus n.d.)

Suomalaisten naisten kansainvälisten avioliittojen puoliset olivat vuonna 2016 useimmiten Irakin, Turkin tai Britannian kansalaisia. Irakilaismiesten kanssa solmitut avioliitot yli kaksinkertaistuivat edelliseltä vuodelta. Suomalaisnaiset menivät usein naimisiin myös Suomen naapurimaiden, toisten EU-maiden sekä joidenkin Lähi-idän ja Afrikan maiden kansalaisten kanssa. Suomalaismiesten kansainvälisissä avioliitoissa oli sen sijaan vähemmän hajontaa puolisoitten kansalaisuuksissa. Noin joka kolmannessa avioliitos-

sa puoliso oli joko Venäjän tai Thaimaan kansalainen. Seuraavat ja paljon pienemmät kansalaisuusryhmät olivat Vietnamista, Virosta, Kiinasta ja Filippiineiltä. (Tilastokeskus n.d.)

On monia syitä, miksi ihmiset muuttavat Suomeen. Yleisimmin taustalla on perhesyyt, eli perhe, seurustelu tai rakkaus. Vuonna 2014 näin oli 54 prosentilla Suomeen muuttaneista henkilöistä. Vertailun vuoksi julkista keskustelua usein hallitseva pakolaisuus on ollut Suomeen muuttamisen taustalla vain noin joka kymmenennellä ulkomaalais-taustaisella henkilöllä. (Sutela & Larja 2015: 15–17; Tilastokeskus 2015.) Globaalisaa-tion myötä matkailun, opiskelun ja työskentelyn myötä kaksikulttuuriset avioliitot ovat yleistyneet. Eri kulttuurista tulevien ihmisten välinen kommunikointi on lisääntynyt etenkin internetin tuomien mahdollisuuksien mukana. Seurustelu voi tapahtua pitkienkin välimatkojen päässä. (Williams 2010: 120–121.) Yhteiskunnan monikulttuuristuminen on osa kulttuurista globalisaatiota, jossa muutokset näkyvät ihmisten vuorovaikutuksen muodoissa ja identiteetin rakentamisessa. Eri puolilla maailmaa sijaitsevien yhteisöjen väliset suhteet lisääntyvät, ja uudenlaisia kommunikaatioverkostoja ja niiden mukaisia käytäntöjä syntyy jatkuvasti. Globaalissa maailmassa ihmiset pyrkivät myös kehittämään tätä uudenlaista ylikansallista yhteenkietoutuneisuutta. (Nivala 2008: 54–57.)

Globalisaatiota voidaan kuvailla eri prosessien muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa maailmanlaajuinen yhteenkietoutuneisuuden lisääntyminen vaikuttaa ihmisten sosiaali-sen elämän osa-alueiden kehitykseen. Globalisaatio vaikuttaa niin yksilöllisellä, paikall-isella, alueellisessa kuin kansainväliselläkin tasolla. Sosiaalisen elämän osa-alueilla tarkoitetaan muun muassa ihmisten kanssakäymisen kulttuurista, taloudellista, sosiaa-lista, ja ekologista ulottuvuutta. Globalisaation ymmärtäminen auttaa tarkastelemaan länsimaisen nyky-yhteiskunnan kasvuympäristöä, jossa sen voidaan ajatella vaikutta-van positiivisesti tai negatiivisesti. Negatiivisessa suhtautumisessa ilmiö voidaan nähdä turvallisuuden ja hyvinvoinnin uhkana, epäoikeudenmukaisuuden lisääjänä ja kontrollin häviämisenä. Positiivisessa ajattelumallissa globalisaatio voidaan mieltää taloudellisen vapautumisen prosessina, sekä uuden kehityksen, kasvun ja mahdollisuuksien avaaja-na. Globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa on heikentynyt mahdollisuus erotella kansalaisuusaseman perusteella yhteisön sisäpuoliset ulkopuolisista. Erityisesti ihmis-oikeussäädösten laajentuminen on tarkoittanut kansallisvaltioiden autonomisen pää-tösvallan heikentymistä kansalaisuuden ja asukkaidensa kohtelua koskevien asioiden määrittelyissä. Ihmisoikeusjulistuksessa on esimerkiksi kielletty valtiota epäämästä

henkilöltä oikeutta kansalaisuuden vaihtamiseen, jos se tapahtuu ihmisryhmää syrjivässä tarkoituksessa. (Nivala 2008: 54–57, 189.)

Steven Vertovecin (2001: 573) mukaan emme enää mahdu kansallisvaltioiden muodostamiin rajoihin. Nykyään ihmiset voivat olla useamman kuin yhden maan kansalaisia ja rajojen ylittävä liikehdintä vaikuttaa moninaisten identiteettien muodostumiseen. Ihmiset ovat sitoutuneita moniin eri paikkoihin samanaikaisesti esimerkiksi talouden, uskonnon, politiikan ja sosiaalisen toiminnan tasoilla. Monimuotoisuuden tunnistamiseen tarvitaan kulttuuristen eroavaisuuksien ja yhteisöön kiinnittymisen huomioimista, ja ihmisten liikkumisen sekä eri kulttuurien sekoittuneiden identiteettien syvempää tarkastelua.

3 Maahanmuuttajien ja perheiden sosiaalipalvelut

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan sellaista Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään (Väestöliitto n.d.). Suurin osa kunnan järjestämistä palveluista kuuluu normaalipalveluiden piiriin, mutta kunnat tarjoavat myös erityisesti maahanmuuttajille suunnattuja palveluita. Esimerkiksi Helsingin kaupunki tarjoaa maahanmuuttajille muun muassa kielikursseja, alkukartoitusta sekä kotoutumispalveluita ja -tukea (Helsingin kaupunki 2017). Myös Työ- ja Elinkeinotoimisto järjestää maahanmuuttajien kotoutumispalveluita, kuten ohjausta ja neuvontaa, alkukartoitusta sekä kotoutumissuunnitelmia ja -koulutusta (TE-palvelut n.d.). Tavoitteena kuitenkin on, että maahanmuuttajat käyttävät samoja palveluita, kuin muutkin kuntalaiset (Tukikeskus Hilma 2013). Jokaisella maahanmuuttajilla on oikeus saada tietoa Suomesta sekä alkuvaiheen ohjausta ja neuvontaa. Yksilölliset kotouttamistoimet ja -palvelut määritellään yhdessä maahanmuuttajan kanssa ja ne perustuvat maahanmuuttajan ja hänen perheensä tarpeisiin. (Kotouttaminen.fi n.d.)

Perheille tarjottavat palvelut koostuvat kuntien järjestämistä sosiaali-, terveys-, opetus-, liikunta-, sekä kulttuurialojen palveluista. Sosiaalipalveluja perheille ovat esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, tukihenkilöt ja -perheet, vertaisryhmätoiminta sekä kasvatus- ja perheneuvonta. Monet kunnat keskittävät perhepalvelunsa erityisiin perhekeskuksiin, joissa kaikki palvelut on mahdollista saada saman katon alta. (Helsingin kaupunki 2014; Lapset, nuoret ja perheet n.d.)

Lapsi- ja perhepalvelut ovat uudistumassa. Yhtenä nykyisen hallituksen kärkihankkeista on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE, joka on osa tulevaa sote-uudistusta. LAPE-muutosohjelmassa on kaksi muutoskokonaisuutta: lapsi- ja perhelähtöiset palvelut, sekä lapsen oikeuksia ja tietoperustaisuutta vahvistava toimintakulttuuri. LAPE pyrkii uudistamaan palvelut perhekeskusten, varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten, toimintakulttuurin, kansallisen kehittämistyön sekä erityis- ja vaativimpien palvelujen osalta. Muutosohjelmassa kehitetään maakunnallista perhekeskusmallia, jossa maakuntien järjestämät lasten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalvelut sovitetaan yhteen kuntiin jäävien varhaiskasvatus- ja terveyttä edistävien palveluiden kanssa. Myös järjestöjen ja seurakuntien lapsi- ja perhepalvelut sovitetaan tähän perhekeskusmalliin. (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.; Toimintakulttuurin uudistaminen 2018.)

Osallisuuden korostaminen on tärkeää kaikissa lapsille ja perheille suunnatuissa palveluissa. Lapsen oikeuksien julistuksessa on määritelty osallisuuden ihmisarvoon liittyvät oikeudet osallistua omaan arkeen, oikeudet tulla kuulluksi, ja oikeudet osallistua päätöksentekoon. Lapsella on oikeus olla mukana suunnittelemassa, kehittämässä ja arvioimassa hänelle tarkoitettuja palveluja. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) puolestaan painottaa toimenpiteitä, joilla tuetaan perheiden, lasten ja nuorten kotoutumista. Koti ja perhe muodostavatkin lähiverkoston, jolla on keskeinen merkitys yksilön kotoutumisessa. (Kotouttaminen.fi n.d.)

Kuntien lisäksi kansalaisjärjestöt, yritykset ja seurakunnat tuottavat monikulttuurisen perhetyön palveluja. Järjestöjen palvelujen asiakasryhmä voi olla myös tarkasti rajattu. Esimerkiksi Yhteiset lapsemme ry tekee perhetyötä ensisijaisesti venäläisten, suomenvenäläisten ja kahden kulttuurin perheiden kanssa, joissa toinen vanhempi on venäjänkielinen. (Yhteiset lapsemme ry n.d.) Monika-Naiset liitto ry on puolestaan pääkaupunkiseudulla toimiva järjestö, joka tarjoaa erityispalveluita väkivallasta kärsineille maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille (Monika-Naiset liitto ry n.d.). Seurakunnat tarjoavat maahanmuuttajaperheille ja -pareille tukea, kuten naisten tai miesten vertaistointia tai perhe- ja parisuhdeleirejä. Diakoniatyöntekijät voivat antaa maahanmuuttajille myös ohjausta ja neuvontaa koskien erilaisia yhteiskunnan palveluita ja arjessa selviämistä (Sakasti n.d.). Yritysten tuottamat monikulttuuriset perhepalvelut voivat olla esimerkiksi perhetyötä, kulttuuritulkkausta tai lastensuojelun avo- ja jälkihuoltoa (Mope n.d.; Startti n.d.).

4 Familia ry

Familia ry on perustettu vuonna 1988 ja sen toimintaa rahoittaa Helsingin kaupunki sekä Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA. Familia on yksi Monimuotoiset perheet -verkoston järjestöistä. Järjestön toiminta on monikulttuurista ja pyrkii edistämään kaksisuuntaista kotoutumista. Jäseniksi ovat tervetulleita kaikki Suomessa syntyneet ja Suomeen muualta muuttaneet, ikään tai sukupuoleen katsomatta. Familia järjestää erilaisia kursseja, ryhmiä, infotilaisuuksia sekä koulutuksia sekä tapahtumia. Näitä ovat muun muassa kielikurssit ja -ryhmät, perhe- ja lapsikerhot, kahden kulttuurin perheiden Duo-toiminta sekä erilaiset retket, juhlat ja näyttelyt. Familian kaksivuotinen hanke "Puolison polku" pyrkii parantamaan Suomeen puolisoina muuttaneiden maahanmuuttajien työllistymisedellytyksiä ja kotoutumista vertaistoiminnan avulla. Toiminnan tavoitteissa huomioidaan myös puolison tarve saada tietoja ja vertaistukea, sekä edistetään koko perheen hyvinvoinnin edellytyksiä. Familian tarjoamat kotouttamistoimet perustuvat hyvin pitkälle vertaisuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Toimintaan osallistuminen on maksutonta, mutta pääsy suurimpaan osaan tapahtumista ja kursseista vaativat Familian jäsenyyden. Jäsenyys maksaa 20 euroa vuodessa, ja alle 16-vuotiailta kymmenen euroa vuodessa. (Familia n.d.; Puolison polku n.d.)

Familian suunnittelija Tanja Del Angel (2017) kertoo, miten järjestön toiminnassa on ollut alusta asti mukana kahden kulttuurin perheitä. Vielä 1980-luvun lopulla Helsingissä oli vain vähän kansainvälisille ja kahden kulttuurin perheille suunnattua toimintaa. Ulkomailta palaavat perheet kokivat tarpeelliseksi jakaa kokemuksia ja viettää aikaa samoista asioista kiinnostuneiden parissa. Suomi saattoi tuntua vieraalta ulkomailta vietettyjen vuosien jälkeen. Tarvittiin paikka, joka auttoi ulkomaan ikävöintiin ja tuki muun muassa ulkomailta hankitun kielitaidon ylläpitämistä. Familian oma kansainvälinen yhteisö syntyi tästä tarpeesta. Kahden kulttuurin perheille suunnattu toiminta sai alkunsa erityisesti perheiden lukumäärän nopeasta kasvusta johtuen, ja tämä toiminta lähti juuri heidän lähtökohdistaan ja tarpeistaan. (Del Angel 2017a.)

Familia ry:n kahden kulttuurin perheiden Duo-toiminnan tarkoituksena on tuoda yhteen kahden kulttuurin arkea eläviä ihmisiä ja perheitä ajatuksineen ja kokemuksineen. Familia aloitti Duo-toimintansa vuonna 2008. Vuosina 2008-2016 Duo-toiminta pyöri pro-

jektirahoituksen turvin, mutta vuoden 2016 lopulla Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA myönsi Duo-toiminnalle pysyvän rahoituksen. Duo-toiminta järjestää muun muassa kohtaamispaikkoja ja kursseja kahden kulttuurin perheille, sekä kehittää vertaistoimintaa kohderyhmälleen. Duo-olohuoneita on Helsingissä, Tampereella, Oulussa, Hämeenlinnassa, Lappeenrannassa ja Kouvolassa. Duo myös tuottaa ja kerää tietoa kahden kulttuurin perheistä sekä tarjoaa koulutusta, tiedottamista ja neuvontaa niin perheille, vapaaehtoisille kuin ammattilaisillekin. Duo-toiminta tarjoaa omaa osaamistaan myös ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään kahden kulttuurin perheitä. Tavoitteena duo-toiminnalla on vastata kahden kulttuurin perheiden tuen tarpeeseen, kehittää heille vertaistukiverkostoja, sekä tuottaa tietoa näiden perheiden erityispiirteistä. Toimintaa on vähitellen kasvatettu valtakunnalliseksi hyödyntämällä verkkopalveluita, sosiaalista mediaa sekä yhteistyöverkostoja. (Del Angel 2017a; Del Angel 2017b; Duo n.d.)

5 Perheen ja kulttuurin merkityksiä

Perhettä kuvataan itseluottamuksen ja itsetuntemuksen rakentajana, sekä elämän lähtökohtien mahdollistajana. Perheen määritelmä näyttäytyy vanhakantaisimmillaan avioliittoon vihittyjen parisuhteena, sekä vanhemman ja lapsen välisenä suhteena. Kyseinen perheen määritelmä on kuitenkin vain veteen piirretty viiva lukemattomien erilaisien perhevariaatioiden ja perkekäsitysten joukossa. (Helminen 2006: 7, 16.) Erilaisten kulttuurien sisällä on myös erilaisten perhekäsitysten kirjo, sillä kaikki perheet ovat omanlaisiaan ja toisistaan erilaisia (Kinnunen 2017).

Tiedekunnat tutkivat kulttuuria eri lähtökohdista. Jotkut keskittyvät sen symbolisiin näkökulmiin, toiset tarkastelevat käsitettä fyysisten esineiden ja tuotosten perusteella, ja osa peräänkuuluttaa kulttuurien sisällä olevia tapoja. Heine (2011: 3) määrittelee kulttuurin kahdella eri tavalla. Ensimmäisessä kulttuuri ymmärretään informaationa, joka välittyy sosiaalisen oppimisen kautta yksilölliseen käyttäytymiseen. Se voi olla idea, uskomus, teknologia, tapa tai harjoite, jonka välittämiseen vaaditaan opettamista ja opin vastaanottamista. Ihmiset käsitetään tämän määritelmän mukaan sosiaalisiksi olennoiksi, joille kulttuuri on tärkeä osa ihmistä. Toisessa Heinen määritelmässä kulttuurin käsitteellä viitataan tiettyyn ihmisryhmään, jotka ovat alttiita samoille kulttuurisille ideoille ja normeille. Toisin sanoen kulttuurit tarkoittavat ihmisiä, jotka ovat yhteydessä toisiinsa.

Kulttuurit muokkaavat tarkoituksenmukaisesti yksilöiden uskomuksia, arvoja ja saavutuksia. Samanaikaisesti kulttuurit ovat syntyneet sen sisällä olevien yksilöiden toimesta. Keskenään riippumattomien ja keskenään riippuvaisten identiteettien edustajat ovat tutkitusti keskittyneet tietyille alueille, jotka Heine (2011: 205–207) on jakanut individualistisiin ja kollektivistisiin kulttuureihin. Länsimaiset kulttuurit mielletään individualistisiksi kulttuureiksi, kun taas Itämaisen kulttuurin, Afrikan, Itä- ja Etelä-Euroopan sekä Etelä-Tyyntenmeren alueet mielletään kollektiivisiksi kulttuureiksi. Kulttuurierojen hahmottaminen auttaa meitä tarkastelemaan eri kulttuureista kotoisin olevien ihmisten vuorovaikutuskäyttäytymistä. Keskenään riippumattomat identiteetit kokevat heidän identiteettinsä huomattavan erillään omista ihmissuhteistaan. Lisäksi heitä itseään määrittelevät tärkeät ominaisuudet, kuten persoonallisuus, asenteet ja mielipiteet, ovat suurelta osin riippumattomia muista ihmisistä. Keskenään riippuvaisten identiteetit ovat taas huomattavasti lähempänä niiden ihmisten identiteettejä, jotka ovat heille läheisiä. Voimme todeta, että heidän identiteettinsä ovat täten rakentuneet näissä ihmissuhteissa. Jos määrittelemme kulttuurin eri ihmisryhmien mukaan, syntyy kuitenkin ristiriitaisuuksia. Yksilöt ovat alttiita useampien eri kulttuurien vaikutuksille samanaikaisesti. Esimerkiksi lapsen vanhemmat voivat olla kotoisin eri kulttuureista. On myös olennaista ymmärtää, että kulttuurit ovat luonteeltaan dynaamisia ja muuttuvia, eivät staattisia ja paikallaan pysyviä. (Heine 2011: 4–5, 201–202, 205–206.)

6 Kahden kulttuurin perheet

Kahden kulttuurin perheet ovat tämän opinnäytetyön keskiössä. Olemassa olevia termejä kahden eri maasta peräisin olevan perheestä ja parisuhteesta käytetään hyvin kirjavasti. Näitä perheitä kuvataan muun muassa kansainvälisen ja ylikansallisen perheen käsitteillä, ja pariskuntia kaksikulttuurisen pariskunnan, kahden kulttuurin parisuhteen tai sekaliiton termeillä. Kuitenkin viime vuosina termit ”kahden kulttuurin liitto” ja ”kahden kulttuurin perhe” ovat yleistyneet. (Lainiala & Säävälä 2012.)

Kahden kulttuurin perheen määritelmässä viitataan siihen, että puoliset ovat syntyneet eri maissa. Käsitteeseen ei sisällytetä oletuksia, vaan sillä viitataan jokaisen ihmisen synnyinmaahan sekä yksilöllisiin kulttuurisiin kokemuksiin. Määritelmän mukaan kahden kulttuurin perheitä voivat olla esimerkiksi avoliitossa elävät suomalainen mies ja virolainen nainen sekä heidän kaksi lastaan, avioliitossa elävät suomalainen nainen

ja kanadalainen mies tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävät naiset, jotka ovat kotoisin eri maista. Kahden kulttuurin perheitä yhdistää perheiden toisen tai molemman puolison sen hetkisen asuinmaan maahanmuuttajatausta. Maahanmuuttoprosessiin ja asuinmaahan liittyvät kysymykset yhdistävät kaikkia kahden kulttuurin perheitä. Kaksikulttuurisuus on kahden kulttuurin perheiden oma erityispiirteensä, ja perheissä usein puhutaan usein kahta tai useampaa eri kieltä. Suomessa syntyneet kahden kulttuurin parien lapset ovat suomalaisia ja suomalaissyntyisiä, eli kahden kulttuurin suomalaisia. Kaksikulttuurisen perheet ovat heterogeeninen ryhmä, ja niistä löytyy niin ydinperheitä, kahden aikuisen perheitä, sateenkaariperheitä, adoptioperheitä, uusperheitä kuin monikkoperheitäkin. (Kinnunen 2017: 5–7.)

Jaana Anglé (2014) tutkii kulttuurien välisiä avioliittoja suomalaisen puolison näkökulmasta ja kutsuu näitä suhteita monikulttuurisiksi parisuhteiksi. Anglé (2014: 38) korostaa monikulttuurisissa parisuhteissa olevien henkilöiden valinnan vapautta valita kumppaninsa ja kuvailee siksi näitä parisuhteita todellisen romanttisen rakkauden ilmentymiksi. Länsimaisissa kulttuureissa perhesiteiden merkitys on kuitenkin heikentynyt yleisesti tarkasteltuna. Perhe on aina ollut vahva instituutio, joka on tukenut ja suojellut perheitä. Perhesiteiden heikentyminen voi altistaa etenkin nuoria perheitä monille ongelmille, sillä monikulttuurinen parisuhde vaatii yksilöltä monien pakollisten ja suurien valintojen tekemistä, kuten asuinmaan valintaa. Tuen puute voi ajaa perheet jaksamisen äärirajoille. Jos perhesiteet ovat näytelleet suurta osaa henkilön elämässä aikaisemmin ja uudessa asuinmaassa perheeltä saatu tuki näyttäytyy heikompana, voi muutos tuntua raskaalta. Kyseinen tilanne on todennäköisempää kollektiivisesta kulttuurista individualistiseen kulttuuriin muuttaneelle henkilölle. (Anglé 2014: 37–38.)

7 Osallisuus ja syrjäytyminen

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys rakentuu osallisuuden ja syrjäytymisen eri merkitysten varaan. Näiden teorit ovat myös vahvasti kietoutuneita toisiinsa. Erilaiset osallisuuden käsitteet ja niiden vastakäsitteet auttavat hahmottamaan koko osallisuuden olemusta. Osallisuus liitetäänkin hyvin usein sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden torjumisen keskusteluun. Sosiaalinen osallisuus pyrkii selittämään yhteiskuntaan kiinnittymistä ja kuulumista, kun taas osallisuuden vastakohtat osattomuus ja huono-osaisuus tarkoittavat yhteiskunnan tarjoamien mahdollisuuksien ja tukitoimien ulkopuolelle jäämistä. (Nivala & Ryyänen 2013: 18–20).

Ihminen voi olla huono-osainen monin eri tavoin. Huono-osaisuudessa on erilaisia ulottuvuuksia, kuten taloudellinen, sosiaalinen tai terveydellinen huono-osaisuus. Myös syrjäytymistä työ-, asunto- ja opiskelumarkkinoilta tai syrjäytymistä vallankäytöstä voidaan pitää huono-osaisuutena. Objektiiiset ja subjektiiiset mittarit tuottavat kuitenkin erilaisia tuloksia. Tilastointi tuottaa yksilotteisia tuloksia ja eri huono-osaisuuden muodot ovat hankalasti vertailtavissa keskenään. Myöskään ihmisen itsensä kokemaa ja ulkopuolelta arvioitua huono-osaisuutta eivät ole verrannollisia. Esimerkiksi alhainen tulotaso voi tarkoittaa yhdelle kurjuutta, siinä missä toinen ei koe haittavaikutuksia. (Ohisalo, Laihiala & Saari 2015: 435–444; Wolff & De-Shalit 2007: 21.)

Ihmisen toimintavalmiudet voidaan nähdä yhtenä osallisuuden ilmentymänä. Jotta ihminen voi aidosti osallistua omaan elämäänsä rakentamiseen, on hänellä oltava toiminnalliset valmiudet jotka antavat hänelle mahdollisuuden toimia ympäristön asettamissa olosuhteissa. Toimintavalmiuksista voisi puhua myös oikeuksina tai vapauksina. Tärkeää ei ole siis ainoastaan se, onko yksilö tyytyväinen siihen mitä tekee, vaan se, mitä hänen on oikeastaan mahdollista tehdä tai olla. Toimintavalmiuksien toteutumisen kautta, kuten onko ihmisellä mahdollisuutta ja kykyä huolehtia terveydestään tai osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, voi tarkastella yksilön osallisuutta. (Björklund & Sarlio-Siintola 2010: 39; Nussbaum 2001: 12, 78–80; Wolff & De-Shalit 2007: 36–37.)

Huono-osaisuutta voidaan lähestyä myös mahdollisuuksien kautta, eli mitä yksilön on mahdollista olla tai tehdä. Tässä määritelmässä kiinnitetään huomiota siihen, miten ihminen pystyy huolehtimaan itsestään ja tarpeistaan sekä elämään osana yhteiskuntaa. Tämän lisäksi tarkastellaan yhteiskunnan kykyä tarjota edellytykset jäsentensä mahdollisuuksille. Sosiaalista tasa-arvoa tai epätasa-arvoa voidaankin lähestyä arvioimalla mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista. (Wolff & De-Shalit 2007: 36–37.) Kohdistamme huomion ihmisen osallisuutta tukeviin prosesseihin, jotka tähtäävät siihen, että kaikista ihmisistä kasvaisi kokonaisvaltaisia yhteiskunnan jäseniä. Osallisuuden rinnalle voidaan asettaa täten sosialisoinnin käsite, jonka merkityksen mukaisesti ihminen voi vasta kokonaisvaltaisessa asemassaan päästä rakentamaan identiteettiään, sekä toteuttamaan elämänsä mahdollisuuksiaan, kulttuuriaan ja omia päämääriään. (Nivala 2008: 27.)

7.1 Sosiaalipedagogisen kasvatustoiminnan tavoitteet

Tarkastelemme perheiden ja yksilöiden osallisuutta sosiaalipedagogisen kasvatustoiminnan tavoitteiden mukaisesti. Sosiaalipedagogiikka perustuu eri maista omaksuttujen laajojen sosiaalipedagogisten teorioiden tarkasteluun, ja suomalaista sosiaalipedagogiikkaa on sovellettu suomalaisen yhteiskunnan ehtoihin. Tavoitteena on kasvatuksen muuttuminen itekasvatuksen prosessiksi, jota voidaan kutsua sivistymisen prosessiksi. Jatkuvassa sivistymisen prosessissa korostetaan ihmisissä olevien valmiuksien, mahdollisuuksien sekä kasvavan persoonan tukemista kokonaisvaltaisesti. Keskeinen pedagogisen suhteen käsite syntyy juuri kasvatustoiminnan vuorovaikutuksellisesta luonteesta, johon liittyy myös yhteiskunnan kokeminen jo itsessään kasvuympäristönä. (Nivala 2008: 28, 30–31, 36.)

Sosiaalipedagoginen toiminta nähdään ennen kaikkea yksilön kiinnittymisen tukemisenä yhteiskunnan toimintajärjestelmään. Sosiaalinen nähdään monesti myös yhteisöllisvuorovaikutuksellisen merkityksen painotuksena, jossa merkitys nivoutuu yhteisöissä tapahtuvan kasvun, yhteiskunnallisen huono-osaisuuden ja siihen liittyvän auttamisen määreisiin. Sosiaalityötä tarkastellaan huono-osaisuuteen ja yhteiskunnallisen syrjäytymisen uhkaan liittyvänä auttamistyönä. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö pyrkii ehkäisemään, kohtaamaan ja lievittämään sosiaalisia ongelmia yhteiskunnassa ihmisen kasvuprosessin tukemisen kautta. Huono-osaisuus voidaan nähdä syntyvän yksilön yhteiskunnallisesta sopeutumattomuudesta eli sosiaalisaatioprosessin epäonnistumisesta. Samanaikaisesti kansalaiskasvatus tavoittelee yksilöiden yhteiskuntakriittisyyden tukemista. Yhteiskuntakriittisyys tarkoittaa yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivää toimintaa ja yhteiskunnan muutostarpeiden osoittamista tutkimuksessa. Sosiaalipedagogiikan kasvatustoiminta pyrkii ensisijaisesti inhimillisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen, mikä tapahtuu myös vahvistamalla yksilöiden kriittistä ajattelua ja aktiivomalla kansalaisia yhteistyöhön yhteiskunnan kehittämiseksi. Samalla kun sosiaalipedagogiikka pyrkii vaikuttamaan ihmisiin kasvatuksellisesti, se uudistaa sitä kautta myös ihmisten toiminta- ja elämäntavoissa ilmenevää kulttuuria. (Nivala 2008, 27, 30–32, 34.)

7.2 Osallisuuden määritelmiä

Osallisuuden määrittely koskee niin yhteiskunnallista osallistumista, poliittisen vaikuttamisen mahdollisuutta, kuin myös kansalaisen aktiivisuutta. (Nivala & Ryyänen

2013: 18–20). Osallistuminen ei aina pidä sisällään osallisuutta, vaikka molemmat käsitteet ovat syntyneet samasta englanninkielisen version *participation* suomennoksista. Osallisuus ja osallistuminen ovat käsitteitä, joita käytetään myös usein päällekkäin tai rinnakkain. (Nivala & Ryyänen 2013: 10, 20.) Viirakorvelle (1993: 22–24) osallistuminen on osan ottamista johonkin ulkopuolelta määriteltyyn tilanteeseen, kun taas osallisuudessa osallistujalla on aito mahdollisuus vaikuttaa, kertoa näkemyksiä, käyttää valtaa ja kantaa vastuuta.

Osallisuuteen kuuluu olennaisena osana myös tunne osallisuudesta, jota sana *empowerment*, suomeksi voimaantuminen tai valtaistuminen kuvaavat hyvin. Osallisuuden erilaiset määritelmät eivät kuitenkaan aina ota huomioon ihmisen oikeutta määritellä sitä, tunteeko hän olevansa osallinen. Osallisuuden tunteessa yhdistyvät tunne ja kompetenssi, jotka ihminen kokee omana pätevyytenä ja roolinsa merkittävyytenä. Itsensä arvostaminen luo pätevyyttä omien halujen ja tarpeiden ilmaisuun, tavoitteiden asettamiseen ja toteuttamiseen, sekä edellä mainittujen arvioimiseen osana yhteisöä. (Gretschel 2002: 90–91, 94.)

Tässä opinnäytetyössä meitä kiinnostavat erityisesti eri kulttuureista kotoisin olevien yksilöiden henkilökohtaiset osallisuuden kokemukset uuden yhteisönsä ympäröimänä. Osallisuuden määritelmä kietoutuu ihmisiin itseensä, minkä vuoksi myös ihmisten identiteetit ja persoonat muotoutuvat sosiaalisissa prosesseissa. Vaikka identiteetti rakentuu ihmisten sisäisistä kokemuksista ja tuntemuksista, se täydentyy eri käsityksillä itsestä erilaisten ryhmien ja yhteisöjen jäsenenä. Identiteetin ominaisuuksiin kuuluu myös kyky mukautua eri tilanteisiin ja rooleihin. (Heine 2011: 201–202; Nivala 2008: 29.) Sosiaalinen identiteetti rakentuu useiden eri yhteisöjen jäsenyydestä, joita ovat esimerkiksi perhe, uskonnolliset yhteisöt, ammatti- ja harrastusryhmät. Persoonaa rakennetaan samoissa suhteissa. Tätä voidaan tarkastella yksilön persoonallisen itseymmärryksen kehittämisenä ja suhteiden luomisen tuotoksena sosiaalisessa ympäristössä. Sosiaalisten suhteiden avulla muokataan käsitystä itsestään muista erillisenä ja erityisenä olentona. (Nivala 2008: 153.)

Kansalaiskasvatuksen avulla tuetaan persoonan ja identiteetin rakentumista mahdollistamalla ja edistämällä yksilöiden positiivisia vuorovaikutussuhteita. Tavoitteina on tukea heitä niin, että ihmisten käsitys itsestään voi kehittyä yhtenäiseksi ja muodostua tasapainoiseksi suhteessa sosiaaliseen ympäristöön. Kansalaisuusihanteet liittyvät suurelta osin kansalaisen toimintaan, ja Nivala (2008: 166) tiivistää tätä ihannetta kokonaisval-

taisen ihanteen muotoon, jota hän kuvailee osallisuuden käsitteen kautta. Nivalan osallisuus muistuttaa perusmerkitykseltään myös englanninkielen sisäpuolisuutta tai sisäpuolelle ottamista, jota kuvataan sen englanninkielisellä käsitteellä *inclusion*. Sen vastakohtana taas on ulkopuolisuus tai ulkopuolelle sulkemisen (*exclusion*) käsitteet. Tiivistetysti kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisena tavoitteena on kansalaisten osallisuuden vahvistaminen kokonaisvaltaisesti, jossa osallisuuden vahvistaminen tarkoittaa käytännössä sen edellytysten kehittämistä ja vahvistamista. (Nivala 2008: 29–30, 165–166, 172.)

7.3 Osallisuuden merkitys aktiivisen kansalaisuuden ihanteessa

Nivala (2008) esittää teoreettisessa tutkimuksessaan uusia ja vanhoja näkökulmia kansalaiskasvatuksen tehtävistä, ja kokoaa teoreettisen jäsenyyksen kansalaiskasvatuksen muodostumisesta. 1990-luvun jälkipuoliskolta asti on lisääntynyt keskustelu toiseltaisesta aktiivisesta kansalaisuudesta, jossa aktiivisuus perustuu myös kansalaisten uusiin velvollisuuksiin ja uuden ajan kansalaisyhteiskunnan luonteeseen. Hyvinvointivastuuta on alettu purkaa valtiolta myös muille toimijoille ratkaisuna hyvinvointijärjestelmän rahoitusvaikeuksiin. Hyvinvointiyhteiskunnan aktiivinen kansalaisuus näyttäytyy hyvin sosiaaliselta, sillä se on perustunut hyvin pitkälle kansalaisen yhteistoiminnan ja erilaisten yhteisöjen työhön osallistumisena. (Nivala 2008: 19, 22–23.)

Kasvatuksen tavoitteena on edesauttaa yksilön autonomian saavuttamista yhteiskunnassa ja kehittää itsenäistä toimintakykyä. Kasvatuskäsitykseen liittyy olennaisesti aikaisemmin mainitut sivistys- ja sosialisatioprosessit. Sosialisatioprosessissa ihminen omaksuu valmiudet liittyä yhteiskuntaan, ja sivistymisprosessissa ihminen kehittää itsenäisen toiminnan ja itsetoteutuksen valmiuksia. Kasvatustoiminta tähtää kokonaisvaltaisen kehitysprosessin tukemisen niin, että ihmisestä kasvaa toimintakykyinen persoona ja yhteiskunnan jäsen, sekä sosiaalinen ja kulttuurinen toimija. Nämä osallisuutta tukevat prosessit edesauttavat ihmistä toteuttaa elämänsä positiivisia mahdollisuuksia ja omia päämääriään. Sosialisatio toteutuu silloin, kun ihminen sisäistää ja omaksuu yhteiskunnassa vallitsevat arvot, normit ja yleisesti hyväksytyt käyttäytymistavat. Yhteiskunnan kasvatustehtävänä on tukea yksilön kiinnittymistä yhteiskuntaan, koska yhteiskunnallinen todellisuus määrittää hänen mahdollisuuksiaan ja hyvinvointinsa ehtoja. (Nivala 2008: 27–29.) Onnistuessaan kasvatustehtävän voi kokea osallisuutena, joka sosiaalisessa merkityksessään mahdollistaa tunneperustaisen ja yhteenkuuluvuuteen pohjautuvan kokemuksen, jossa ihminen voi vaikuttaa itseään ja ympäristöään

koskeviin asioihin, sekä toimii siinä aktiivisesti ja sitoutuneesti. (Rouvinen-Wilenius & Koskinen-Ollonqvist 2011: 50.)

7.4 Yhteisöt ja yhteenkuuluvuus

Yhteisö voidaan määritellä alueellisesti tai yhteenkuuluvuuden perusteella. Yhteisö voi olla myös pelkkä muodollinen määritelmä, jos tekijä on annettu ulkopuolelta muodollisin menetelmin. Eri yhteisöjen jäsenyys voidaan kokea muodollisesti, toiminnallisesti että kokemuksellisesti. Kansalaisuuden määritelmänä pidetään yleisesti jäsenyyttä yhteisössä tai tarkemmin poliittisessa yhteisössä. Alueellisen yhteisön määritelmässä yhteisö on rajattu ja määritelty alueellisesti sen ihmisryhmän mukaan. Alueellisuus yhteisön määrittäjänä kertoo kuitenkin vain ihmisten tilallisesta läheisyydestä, eikä ihmisten välisistä suhteista. Toiminnallisen tai symbolisen yhteisön lähtökohtana on yhteisön jäseniä yhdistävä tekijä, joka saa aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteenkuuluvuuden tunne voi syntyä näissä tapauksissa joko yhteisen toiminnan tai ajattelutavan seurauksena. (Nivala 2008: 48, 50, 188.)

Kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli osallistumisen valmiuksien ja mahdollisuuksien tukemisessa etenkin tänä päivänä. Kuten aiemmin mainittiin, vastuuta on siirretty valtiolta kansalaisille ja täten kansalaisjärjestöille rahoitusvaikeuksien vuoksi. Järjestöt ovat ratkaisujen keskiössä luomassa jäsenilleen mahdollisuuksia osallistumiseen niin järjestön sisällä kuin laajemmin yhteiskunnassa. Kansalaisjärjestöt koetaan erityisen toiminnallisiksi ja kokemukselliseksi yhteisöiksi, joissa kansalaisuus voi toteutua osallistavana ja koettuna jäsenyytenä. Kansalaisten kokemuksellinen kiinnittyminen kansalaisyhteisöön on Nivalan (2008: 152) mukaan hyvin keskeinen kansalaisuusihanne, jonka pyrkimyksenä on vahvistaa kansalaisten kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Tavoitteena on tehdä tästä kokemuksesta osa kansalaisen käsitystä itsestään, mikä tarkoittaa identiteetin rakentumista sen ohella, kun yhteisö pyrkii yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen yhteisön jäsenten kesken. Yhteenkuuluvuuden tunne voidaan saavuttaa konkreettisesti yhteistoiminnassa vuorovaikutuksen kautta. Vähemmistökulttuuristen ryhmien yhteisöt turvaavat heidän erityistarpeiden mukaisia oikeuksia ja toimintamahdollisuuksia. (Nivala 2008: 152–153, 172, 235.)

7.5 Syrjäytyminen

Arkikielessä syrjäytymisellä tarkoitetaan tavallisesti jonkin ulkopuolelle tai reunaan joutumista (Sandberg 2015: 1). Tämä jokin voi olla esimerkiksi yhteiskunnan instituutiot tai palvelut, mutta syrjäytyminen voi liittyä myös terveyteen, elinoloihin, koulutukseen sekä taloudellisiin tai sosiaalisiin oloihin (Tilastokeskus 2011). Syrjäytyminen yhdistetään usein huono-osaisuuteen ja köyhyyteen, ja näillä käsitteillä onkin paljon yhtymäkohtia. Köyhyydellä ja syrjäytymisellä on selkeä yhteys, mutta materiaallinen niukkuus ei itsessään ole hyvinvoinnin este vaan se, mitä toimintamahdollisuuksia se sulkee pois yksilöltä. (Kainulainen & Saari 2013: 23; Wolff & De-Shalit 2007: 36.)

Syrjäytymistä voidaan määritellä monin eri tavoin. Erilaisia huono-osaisuuden tiloja ja syrjäytymisen riskejä voidaan tilastoida, mutta tilastoista ei voida vetää johtopäätöksiä siitä, kuka on syrjäytynyt. Syrjäytyminen voidaan nähdä prosessina, jossa huono-osaisuus kasaantuu ja hankaloittaa yksilön elämänhallintaa. Prosessin lopputuloksena on syrjäytyminen ja syrjäytynyt yksilö. Tapahtumaketjuun voi liittyä kulttuurisia, taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä tekijöitä. (Nuorten syrjäytyminen 2016; Helne 2002.) Syrjäytyminen määritellään valtiolliselta näkökannalta kansallista turvallisuutta uhkaavana tekijänä. Syrjäytyneet yhdistetään onnettomuuksiin ja väkivaltaan, ja heidän pelätään liittyvän myös ääriliikkeisiin. Sisäasiainministeriön (2004; 2008) sisäisten turvallisuuden ohjelmissa syrjäytyminen on määritelty kaikkein vakavimmaksi sisäistä turvallisuutta uhkaavaksi tekijäksi. Syrjäytymiskeskustelussa pääpaino on usein syrjäytyneinä pidetyissä ihmisissä ja heidän kuvitelluissa ominaisuuksissaan, kuten passiivisuudessa, poikkeavuudessa ja avuttomuudessa. Syrjäytymispuhetta tuottavasta yhteiskunnasta keskustellaan sen sijaan paljon vähemmän. (Helne 2002: 9.)

Syrjäytymiseen johtavat riskitekijät ovat monitasoisia yhteiskunnallisista tekijöistä perhe- ja yksilötason tekijöihin. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen tai alhainen koulutus vaikeuttaa työllistymistä. Koulutus- ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen haittaa yksilön psyykettä, elämänhallintaa ja terveyttä. Usein ongelmat ovat havaittavissa jo peruskoulussa, jossa huono menestys ennustaa vähäisempää todennäköisyyttä jatko-opiskelulle. Alhainen koulutustaso on yhteydessä syrjäytymisen riskiin. (Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016.)

Perhetekijöillä ja kasvuoloilla on suuri merkitys lapsen myöhempään hyvinvointiin. Syrjäytyminen ja huono-osaisuus voivat siirtyä vanhemmilta lapsille. Perheellä on merki-

tystä esimerkiksi koulutuksen valintaan ja elintapojen oppimiseen. Vanhempien alhainen koulutustaso tai eläminen toimeentulotuen varassa lisäävät tilastollisesti nuoren opintojen keskeyttämistä. Lisäksi vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, väkivalta, jatkuvat riidat tai avioero vaikuttavat perheen lasten myöhempään hyvinvointiin. Perheiden huono-osaisuuden periytyminen voi koskettaa erityisesti köyhiä maahanmuuttajaperheitä. Helsinkiläisnuorten käsitys hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä linkittyy kaikista eniten perhe- ja kaverisuhteiden toimivuuteen sekä koulumenestykseen. (Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus 2016; Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016; Turtiainen & Kauppinen 2004: 117–131.)

7.6 Kotoutuminen osallisuuden mahdollistajana

Käsitlemme seuraavaksi kotoutumisen prosessia. Kotoutumisella pyritään mahdollistamaan maahanmuuttajan osallistuminen yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään tasavertaisena jäsenenä. Kotoutuessaan maahanmuuttajalla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin kansalaisilla. Maahanmuuttajilla on myös samat mahdollisuudet ja oikeudet ylläpitää omaa kulttuuriaan ja uskontoaan. Kotoutumista voidaan kuvata jatkuvaksi kaksisuuntaiseksi prosessiksi, jossa maahanmuuttaja hankkii yhteiskunnassa tarvittavia tietoja sekä taitoja, ja yhteiskunta puolestaan muuttuu väestön monimuotoistuesssa. (Työ ja elinkeinoministeriö n.d.) Kyseistä kaksisuuntaista muutosprosessia voidaan kokonaisuudessa nimittää myös akkulturaatioprosessiksi, jossa akkulturaatio merkitsee ajan kuluessa tapahtuvia muutoksia toisen kulttuurin kanssa kosketuksissa olevien ihmisten arvoissa, käyttäytymisessä, asenteissa ja uskomuksissa (Liebkind 2000a: 13). Tärkeää kotoutumisessa on maahanmuuttajan vastaanottavan maan valmius ja hyväksyä ja sietää erilaisuutta. Kotouttamislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386) valvoo tasa-arvon ja valinnan vapauden toteutumista, ja tukee yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen saavuttamista. Näiden tietojen ja taitojen avulla pyritään parantamaan maahanmuuttajien taloudellista ja sosiaalista selviytymistä. Olennaista on pyrkiä edistämään heidän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa. (Valtioneuvosto 2002.)

Kuvaamme kotoutuvan maahanmuuttajan tilannetta annetun jäsenyyden määritelmän avulla. Kansalaisuus annettuna jäsenyytenä tarkoittaa prosessia, jossa uuden kotimaan yhteisö antaa muodollisen aseman uudelle jäsenelle, sitten kun kyseinen henkilö täyttää tietyt lainsäädännölliset kriteerit. Muodollisella kansalaisuusasemalla määritellään ehdot jäsenyyden myöntämiselle. Samalla ne, jotka eivät täytä muodollisen kansa-

laisuuden ehtoja jäävät ulkopuolelle. Toisen valtion kansalaisuusaseman saavuttaminen voi vaatia toiminnallista ja kokemuksellista yhteisöön kiinnittymistä, joka tarkoittaa aseman saavuttamista aluksi epämuodollisesti. Voimme verrata tilannetta syntymän perusteella saatuun jäsenyyteen, jossa asema on riippumaton yksilön toiminnasta ja kokemuksista yhteisön jäsenenä. Kansalaisuus annettuna jäsenyytenä merkitsee myös osallistuvaa jäsenyyttä, sillä se antaa kansalaiselle oikeuden osallistua yhteisön toimintaan. (Nivala 2008: 127–128, 138, 165.)

Kokonaisvaltaisessa yhteisön jäsenyydessä yhdistyvät annettu, osallistuva ja koettu jäsenyys, johon sisältyy yhteenkuuluvuudentunne yhteisöä kohtaan. Ihanteena kokonaisvaltaisessa kansalaisuudessa on vahva osallisuus, jossa yhteisöön kuuluminen tarkoittaa oikeutta yhteisön positiivisesta osuudesta, johon sisältyvät muun muassa turvallisuuden tunne, mielekäs toiminta ja hyvinvointia tukevat palvelut. Osallisuus, joka toteutuu yhteisön toimintaan osallistumisen seurauksena, on sitä vahvempaa, mitä laajemmat osallistumisen mahdollisuudet ja -valmiudet yksilöllä on. Koettu osallisuus konkretisoituu yhteisön jäsenten identiteettinä ja yhteenkuuluvuuden tunteena. Pelkkä muodollinen eli yhteisön kulttuuriseen perustaan kiinnittyminen ei vielä mahdollista osallistumista, eikä synnytä lojaaliutta tai tunnetta solidaarisuudesta. (Nivala 2008: 166–168.)

Kiinnittyminen yhteiskuntaan vaatii kokonaisvaltaista kansalaisuuden kokemusta. Ilman kansalaisuuden kokemusta siirtolaiset eivät pysty tekemään asioita, joihin täysivaltainen kansalainen kykenee. Heiltä puuttuvat esimerkiksi mahdollisuudet toimia poliittisesti aktiivisesti. Maahanmuuttajat jäävät näin irrallisiksi yhteisöstä, jossa heitä pidetään ulkopuolisina. Ulkopuolisuus johtaa siihen, että maahanmuuttajat eivät koe itseään paikallisiksi. Puolisona maahanmuuttaneen kansalaisuuden kokemus riippuu muun muassa henkilön taustasta, uskonnosta, sosiaaliluokasta sekä ammatillisesta statuksesta. Kokemus linkittyy vahvasti myös henkilön ja yhteiskunnan suhteeseen esimerkiksi työllistymisen näkökulmasta, jossa puolison mahdollisuudet työllistyä määrittävät paljon hänen kokemuksiaan kansalaisuudesta. (Williams 2010: 173–174).

Kokonaisvaltaisuus voi toimia ihanteena myös Familia ry:n kaltaisessa organisaatiossa. Asettamalla tavoitteeksi tukea jäsentensä kokonaisvaltaista osallisuuden kokemusta, järjestö pyrkii vahvistamaan yksilöiden toimijuutta ja valmiuksia uuden kulttuurin sisällä. Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen tukeminen on tärkeää, jotta yksilöt rohkaistuisivat osallistumaan yhteistoimintaan ensin yhden järjestön sisällä. Kiinnostus yhteisistä asi-

oista kasvaa sitä mukaa, kun vastuunotto omasta ja uuden yhteisön hyvinvoinnista kasvaa vuorovaikutuksen kautta. Lisäksi muut asenteelliset valmiudet, kuten ennakkoluulottomuus muita ihmisiä kohtaan, kasvavat kiinnostuksen ja vuorovaikutuksen myötä. Kansalaisuusihanteen mukaan yhteisö on rakennettu inhimillisten ja sosiaalisten vahvuuksien varaan. Yhteenkuuluvuuden kokemusta lisäävä saman kulttuuriperinnön jakaminen voi myös hajottaa yhteisöä, jos sitä käytetään erottelun välineenä. Olennaisista on kasvattaa jäsenten halua osallistua kansalaisyhteisön elämään ja toimintaan, mikä saavutetaan yhteisön jäsenten kokemuksista yhteisön merkityksellisyydestä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi aktiivista osallistumista yhdessä kansalaisjärjestössä, kuten Familia ry:ssä. Yhteisesti rakennetut ja hyväksytyt arvot, jotka toimivat kansalaisia yhdistävinä tekijöinä, voivat sitouttaa myös järjestön jäseniä. (Nivala 2008: 169–173.)

8 Puolison kanssa kotoutuminen: voimavarat ja haasteet

Maahan muuttanut puoliso on monessa suhteessa riippuvainen suomalaisesta puolisoistaan. Kotoutumisprosessissa kahden kulttuurin parisuhteissa käydään paljon sanata keskustelua siitä, miten ihmisten arvot, uskomukset, tunteet, asenteet ja käyttäytyminen muuttuvat ajan kuluessa. (Liebkind 2000a: 13.) Tutkimuksen mukaan suomalainen puoliso koetaan suureksi avuksi kaikissa käytännön asioissa, mutta he saattavat kokea myös riittämättömyyden tunteita. Taakka voi käydä liian raskaaksi, jos yhden ihmisen pitää hoitaa kahden ihmisen asiat ja pysyä vahvana osapuolena. (Anglé 2014: 106, 100.) Muutto vieraaseen maahan ja sopeutuminen uuteen ympäristöön on iso elämänmuutos. Osa puolisoista on voinut jo vierailta aikaisemmin uudessa kotimaassaan, ja toisilla ei ole siitä mitään aikaisempia kokemuksia. Maahan muuttaneella puolisoilla voi olla epärealistinen kuva elämästä ja arki voi näyttäytyä hyvin erilaisena odotuksiin nähden (Anglé 2014: 106; Williams 2010: 182–183). Mahdollinen kolmannen kulttuurin syntyminen osaksi perhe-elämää voi tuoda uusia toimintatapoja perheeseen, jossa molemmat tuovat parisuhteeseen omia toimintamallejaan (Anglé 2014: 104).

Anglé (2014) on haastatellut tutkimuksessaan suomalaisia puolisoita, jotka elävät Suomessa avioliitoissa eri maan kansalaisten kanssa. Suomalaisten puolisoitten mukaan kielimuuri ja työllistymisen haasteet vaikeuttavat perheen kotoutumista ensimmäisten vuosien aikana, vaikka haastateltavat kuvaavat Suomeen lähtöä ja maahan asettumista keskenään hyvin eri tavoin. Toisille maahanmuuttajataustasta on ollut

enemmän hyötyä, ja toisille se on tuonut enemmän haasteita. Oman alan löytäminen on kuitenkin monelle maahan muuttaneelle puolisolle vaikeaa etenkin alussa. Maahan muuttanut on voinut joutua taistelemaan paikastaan ja näyttämään, että kykenee samaan kuin Suomessa syntyneet kansalaiset. Länsimaista tulleet avosiirtolaiset, jotka ovat englanninkielentaitoisia, työllistyvät tutkimuksen mukaan EU:n ulkopuolisista maista tulevia paremmin. (Anglé 2014: 104–105, 113.) Sjöblom-Immalan (2015: 28) tutkimuksen mukaan maahan muuttaneista puolisoista parhaiten ovat työllistyneet ammatikoulun suorittaneet, kun taas korkeakoulusta valmistuneet ovat työllistyneet huonommin kuin suomalaiset puoliset. Myös Anglé (2014) huomauttaa, että monelle puolisona maahan muuttaneelle työttömyys ja pienipalkkainen työ ovat arkipäivää ensimmäisten vuosien aikana (Anglé 2014: 114). Kuitenkin Sjöblom-Immalan (2015: 28) tutkimuksen mukaan maahan muuttaneista puolisoista valtaosa (90%) on ollut työelämässä Suomessa asumisensa aikana.

Anglén (2014: 106, 114–116) tutkimuksessa haastateltavien puheista nousi paljon esiin perhe-elämään ja kodin ulkopuolisiin reaktioihin liittyvät teemat. Perhe-elämän kriisin aiheuttaja saattoi olla ensimmäisen lapsen syntymä, jos kasvatukselliset kysymykset erosivat paljon toisistaan. Puolison puuttuva suomen kielen taito koettiin suurimmaksi ongelmien aiheuttajaksi. Kielitaidottomuus ei vaikuta ainoastaan sosiaalisiin piireihin ja työllistymiseen, mutta myös puolisoitten yhteiseen kommunikointiin. Haastattelussa suomalaiset kertoivat puolisonsa vaikeuksista sopeutua vähäiseen kulttuuritarjontaan ja siihen, että suomalaiset viettävät suurimman osan vapaa-aikansa kotona. Osa puolisoista olivat tottuneita siihen, että kylään saattoi mennä ilmoittamatta, eikä tapaamisia tarvinnut sopia viikkoja etukäteen. Sjöblom-Immalan (2015: 81) tutkimuksessa taas korostettiin, että läheisten suhteiden luominen ulkomaalaistaustaisen puolison sukulaisiin voi olla haastavaa pitkän välimatkan ja yhteisen kielen puutteen vuoksi. Tämä voi lisätä maahan muuttaneen puolison kokemaa koti-ikävää Suomessa asuessaan. Perheen lapset saattavat olla merkittävässä roolissa helpottamassa ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kotoutumista ja perheen pysymistä Suomessa, jos he osaavat ulkomaalaistaustaisen vanhempansa kieltä.

Kahden kulttuurin parit ja perheet voivat saavat osakseen monia etuja, jotka liittyvät erilaisiin kulttuurisiin elämyksiin ja uusiin ihmissuhteisiin. Jo pelkkä arki voi näyttäytyä värikkäämpänä, kun parit saavat mahdollisuuden tutustua puolisonsa erilaiseen kulttuuriin. Heidän ystäväpiirinsä ovat ulkomaalaistaustaisen puolison myötä usein myös kansainvälisempiä kuin ne muussa tapauksessa olisivat. Lisäksi perheiden lapset kan-

sainvälistyvät luonnostaan ja saavat mahdollisuuden oppia kummankin vanhempansa kielen. (Sjöblom-Immala 2015: 82.) Molempien tutkimusten mukaan puolisoiden kulttuurien samankaltaisuus ja samankaltaiset perhetaustat auttavat liiton onnistumista ja helpottavat elämää. Kahden kulttuurin liiton alkuvaiheessa on tärkeää tutustua puolisonsa taustaan ja valmistautua parisuhteessa mahdollisesti esiin tuleviin haasteisiin. (Sjöblom-Immala 2015: 83; Anglé 2014: 37.)

8.1 Kahden kulttuurin perheiden parissa tehtävän työn erityispiirteet

Suomeen avioituneiden maahanmuuttajien kanssa työskentelevät ammattilaiset pohtivat varmasti samoja kysymyksiä kuin suomalaistenkin asiakkaiden kanssa työskentelevät ammattilaiset. Nämä kysymykset liittyvät useimmiten asiakkaiden tarpeisiin, tarpeiden määrittelyihin ja avun tarpeen vastaamiseen. Ammattilaisen tieto vieraista kulttuureista on rajallista ja vaatii kiinnittämään huomiota asiakkaiden oikeuteen määritellä oma kulttuurinen identiteettinsä. Tällöin työntekijän tulee pystyä avoimesti kuuntelemaan ja keskustelemaan asiakkaiden kanssa. (Järvinen 2004: 159–161.) Perheet tarvitsevat ongelmiaan ja hädässään sellaisen kokemuksen työntekijältä, että hänen kanssaan voidaan olla läsnä, ja että hänelle annetaan aikaa oppia todellisuudestaan ja kokemuksistaan (Järvinen 2006: 146–148).

Monimuotoiset perheet -verkoston ”Kaikkien perheiden Suomi” -hankkeen projektipäällikkö Anna Moring (2017) piti luennon puheeksi ottamisen haasteista, joihin työntekijä voi törmätä kohdatessaan kahden kulttuurin perheitä. Asioiden esiintuomisessa monet työntekijät saattavat olla huolissaan siitä, että osaako hän puhua latautuneista aiheista loukkaamatta ihmistä. Maahanmuuttajalla voi olla kohtaamistilanteessa vahva tietoisuus omasta erilaisuudestaan, minkä vuoksi liikaa keskittyminen asiakkaan erityispiirteisiin voi aiheuttaa jopa pelon ajatuksia. On tärkeää keskittyä siihen, mikä on juuri tämän tämänhetkinen tilanne tai asia, josta keskustellaan. On tärkeää pysyä olennaisen äärellä ja välttää turhia kysymyksiä. Asenne ja kohtaamisen halukkuus välittyvät aina asiakastilanteissa, vaikka puhuttaisiin asioiden väärillä käsitteillä. (Moring 2017.)

Maahan muuttaneella puolisoilla on suuri riski jäädä väliinpuotoajiksi Suomessa, jos kotoutumiseen tai parisuhteeseen liittyvät haasteet käyvät ylitsepääsemättömiksi. Työllistymiseen ja kielitaitoon liittyvät ongelmat eivät ainoastaan vaikuta yksilön hyvinvointiin, vaan ne saattavat heijastua myös parisuhteeseen ja perhe-elämään. Suomesta ulkomaille muuttaminen saattaa tuntua varteenotettavalta ratkaisulta ongelmien kasautues-

sa. Kahden kulttuurin avioliitot päätyvät tutkimusten mukaan useammin eroon kuin liitot keskimäärin. Jos kahden kulttuurin liitto päättyy eroon, niin ulkomaalaissyntyinen puoliso haluaa ehkä muuttaa kokonaan pois Suomesta. Erolla on suuria vaikutuksia inhimilliseltä kannalta varsinkin silloin, jos parilla on yhteisiä lapsia. Pois muuttava ulkomalainen puoliso saattaa viedä lapset mukanaan, jos hän saa lastensa huoltajuuden. Suomeen jäävän puolison elämäntilanne muuttuu myös tämän merkittävän muutoksen myötä. Erotilanne vaikuttaa myös perheiden lähipiirien, kuten isovanhempien elämään ja hyvinvointiin. (Sjöblom-Immala 2015: 13, 81.)

Kahden kulttuurin liittojen onnistumiseen vaikuttaa erityisesti parien viihtyminen Suomessa. On tärkeää selvittää, mitä houkuttelevia ja toisaalta poistyöntäviä tekijöitä maassamme ja sen kunnissa on kahden kulttuurin perheiden näkökulmasta. Ulkomaille muutolla on suurta merkitystä myös yhteiskunnalliselta kannalta. Sen myötä Suomi menettää nykyistä ja tulevaisuuden työvoimaa, sekä yksinkertaisesti valtion verotuloja. Pienelle kunnalle yhdenkin perheen poismuutto voi aiheuttaa merkittäviä tappioita: esimerkiksi pienen kyläkoulun säilyminen voi olla kiinni muutamasta oppilaasta. (Sjöblom-Immala 2015: 13–14.)

8.2 Yhdessä syrjäytymistä vastaan

Arjen tasapainoista toteutumista, sekä luottamuksen ja turvallisuuden kokemusta perheen elämässä voidaan tarkastella taloudellisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuksien kautta. Näihin osa-alueisiin kuuluvat niin ihmissuhteet, kasvatustavat, vastuuntunto ja riittävät haasteet. Yhdistettäessä perheiden parissa tehtävä työ ja syrjäytymistä ehkäisevä työ on tärkeää huomioida aikuisten työelämän kiireen lisääntyminen ja vanhempien työpaineet. Arjen kiireellisyys on niin vanhempien kuin lastenkin näkökulmasta perhe-elämää haittaava tekijä. Mitä useammalta elämäntilanteen alueella yksilö vetäytyy, sen syvempää on syrjäytyminen. (Helminen 2006: 18, 25–31). Sosiaalipedagogiikassa yritetään auttaa ihmisiä saavuttamaan tarvittava elämäntilanne monista riskeistä ja epävakaudesta huolimatta, ja juuri riskien ja epävakauden vuoksi tarvitaan elämäntilannetta vahvistavaa ja ylläpitävää työskentelyä (Hämäläinen 1999: 91). Yhteistyön laatu on hyvin oleellista perhelähtöisyyden toteutumisessa. Perheen välistä yhteistyötä ja kumppanuutta edeltävät vanhempien osallisuuden ja vaikuttamisen vahvistaminen. (Puroila 2002: 181.)

Kaksisuuntaisessa muutosprosessissa enemmistökulttuurilta odotetaan sopeutumista monikulttuurisuuteen, vaikka se ei todellisuudessa toteutuisikaan. Valtaväestön asenteet maahanmuuttajia kohtaan vaikuttavat ratkaisevasti maahanmuuttajien mahdollisuuteen solmia kontakteja heidän kanssaan. Hyvät kontaktit valtaväestöön ovat siksi tärkeitä, koska ne auttavat uudessa kulttuurissa tarvittavien tietojen ja taitojen oppimista. (Liebkind 2000b: 171.) Ihmisillä on taipumus luokitella kohtaamiaan ihmisiä silloin, jos toinen ei vastaa ennakolta kohdistettua ominaisuutta. Kahden kulttuurin perheiden parissa tehtävässä työssä pitäisi aina ennakkoiden kohdistua erityisesti leimaamisen tunnistamiseen. Luokitteluun liitettyllä leimalla eli stigmalla on ajallisesti pitkä vähättelyn, syrjinnän ja vihamielisyyden merkitys. Stigman merkityksen tunnistaminen ja sen synnyn pohtiminen ovat tärkeitä asioita ammatillisesta näkökulmasta. Tämän jälkeen on mahdollista keskittyä altistumisen vähentämiseen sekä leimaamisen poistamiseen perheen voimavaroja vahvistamalla. (Noppari 2006: 187.)

Miten voimme vastata kahden kulttuurin perheiden tarpeisiin, kun heidän tapauksessaan perhe-elämää koskettavat haasteet on yhdistetty kotoutumisen haasteisiin ja niistä aiheutuviin paineisiin? Anglén (2014: 155) tutkimuksen haastattelujen mukaan maahanmuuttajien puoliset kokevat Suomen maahanmuuttopolitiikan aukot kansainvälistyvän maan näkökulmasta huolestuttavana. Julkinen keskustelu on keskittynyt paljon siihen, ovatko maahanmuuttajat tervetulleita vai eivät. Lisäksi Suomen maahanmuuttopolitiikassa keskitytään paljon vain työllisyyden ulottuvuuteen. Haastateltavat toivoivat, että ihmiset luottaisivat vähemmän kuulopuheisiin ja enemmän oikeaan tietoon. Näin ennakkoluuloja syntyisi vähemmän. Väärinkäsitykset voivat peittää alleen kahden kulttuurin perheiden todelliset tarpeet. Valtaväestön asenteella ja yhteiskunnan maahanmuuttopolitiikalla vaikuttavat ratkaisevasti maahanmuuttajien sopeutumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. (Anglé 2014: 154–155.)

Dialogi voidaan käsittää keinoksi löytää perhettä eteenpäin auttavat hetket. Kapeasti määriteltynä dialogi voi tarkoittaa keskustelua eli kaksinpuhelua. Dialogi pitää sisällään kuitenkin enemmän kuin pelkän kuuntelun tai keskustelun. Dialogissa osapuolet voivat oppia toisiltaan tai muuttaa mielipidettään tai asenteitaan: pyrkimyksenä on päästä yhteiseen ymmärrykseen tasavertaisen vuorovaikutuksen kautta. Pelkkä tasavertaisuuden tavoittelu ei tee keskustelusta dialogista. Olennainen tekijä dialogisuudessa on juurikin vastavuoroisuus, jossa osapuolet pääsevät rakentamaan tilannetta molempien niin työntekijän kuin asiakkaan ehdoilla. Dialoginen vuorovaikutus pohjautuu luottamukseen, avoimuuteen ja rehellisyyteen. (Mönkkönen 2007: 86-89.) Työnteki-

jän on myös hyväksyttävä oma ja asiakkaan keskeneräisyys, ja säilytettävä samanlaisesti oma tasapainonsa. Tämän jälkeen dialogin kautta voidaan löytää yhteinen ymmärryksen tila, joka on kiireetön, ja jossa vallitsee luottamuksellinen ilmapiiri. Luottamus mahdollistaa perheelle kuulluksi tulemisen ja hyväksynnän kokemuksen. Dialogi voi toimia täten väylänä vähentää maahanmuuttajan leimaamisen kokemusta luottamuksellisen ja vastavuoroisen työskentelyn kautta. (Noppari 2006: 182–183.)

Anglé (2014: 155) pitää perheen kriisitilanteiden ratkaisijana parin keskinäisen vuorovaikutuksen lisäksi erityisesti sitä, että ongelmien kanssa ei yksinkertaisesti jäädä kotiin. Familian tunnuslause ”Yhdessä maailmassa” kuvastaa sitä, miten yhdessä olemalla ja tekemällä asioihin voidaan saada muutoksia. Tämä tapahtuu siitä huolimatta, vaikka tulisimme lukuisista eri lähtökohdista. Elämme silti kaikki yhdessä samassa maailmassa. Samalla kun maahanmuuttajalaki pyrkii edistämään tasa-arvoa ja yhteiskunnan tarvittavien tietojen ja taitojen saavuttamista, tarvitsemme niiden rinnalle ihmisten erilaisten tarpeiden vastaamiseen luotuja yhteisöjä. Familia tarjoaa jäsentensä tarpeisiin vastaavaa toimintaa ja tuo yhteen samassa tilanteessa olevia perheitä ja yksilöitä. Familian jakaa tietoa yhteiskunnastamme tukien samalla maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä. (Familia n.d.) Familia pyrkii tukemaan molempia puolisoita ja järjestämään eri kulttuureista tulleille henkilöille kohtaamispaikkoja, jotka tarjoavat paikan käsitellä juuri niitä teemoja, joita vain toinen samankaltaisessa tilanteessa voi ymmärtää. Vertaisuus on todettu Familia ry:ssä toimivaksi kahden kulttuurin parien ja perheiden tukemisessa kotoutumisen prosessissa. (Irranta 2017.)

9 Opinnäytetyön toteutus

9.1 Tutkimuskysymykset

Tässä opinnäytetyössä pyrimme löytämään vastauksia siihen, miten Familian yhteisö vaikuttaa Suomeen muuttaneen puolison kotoutumiseen, mikä on yhteydessä myös kokemukseen osallisuudesta. Tutkimme sitä, mikä on Familia ry:n toiminnan rooli kahden kulttuurin perheiden maahanmuuttaneiden puolisoitten kotoutumisen prosessissa. Kahden kulttuurin perheiden puolison kotouttamisprosessi koskettaa lisäksi parisuhdetta ja koko perhettä, minkä vuoksi tutkimme myös Familian yksilöön kohdistuvien kotouttamistoimien vaikutuksia koko perheen hyvinvoinnin näkökulmasta.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Mikä on Familian kahden kulttuurin perheille suunnatun toiminnan rooli kotouttamisessa?
2. Miten yksilöön kohdistuvat kotouttamistoimet heijastuvat koko perheen hyvinvointiin?

9.2 Osallistajat

Kaikki neljä haastateltavaa ovat olleet mukana Familian toiminnassa vähintään puoli vuotta, mutta enintään kaksi vuotta. Osallistajat ovat olleet monipuolisesti mukana Familian eri ryhmissä, kuten kieli- ja duo-toiminnan ryhmissä. Yksi haastatelluista on ollut myös Familian vapaaehtoisena. Haastateltavista kolme on naishenkilöitä ja yksi on miespuolinen. Nuorin haastatteluun osallistunut on 28-vuotias, kaksi heistä ovat 35-vuotiaita ja vanhin on 64-vuotias. Haastateltavat ovat syntyneet eri puolilla maailmaa: kaksi heistä on alunperin kotoisin Aasiassa, yksi on Euroopassa ja yksi on kotoisin Väli-Amerikassa. Haastateltavien puolisoista kaksi on kotoisin Suomesta, yksi on kotoisin muualta Euroopasta ja yksi on muuttanut Suomeen Aasiasta.

Tätä opinnäytetyötä varten valitsimme haastateltaviksi sellaiset Familian jäsenet, jotka elävät tällä hetkellä kahden kulttuurin parisuhteissa. Halusimme haastatteluun sellaisia henkilöitä, jotka tulevat toisiinsa nähden hyvin erilaisista taustoista ja lähtökohdista. Kaikkia haastatteluun osallistuneita yhdistävät kuitenkin maahanmuuttajatausta ja erilaisista kulttuureista kotoisin olevat puoliset. Haastateltavamme ovat asuneet Suomessa 2,5-11 vuotta ja heidän nykyiset parisuhteensa ovat kestäneet 2,5-27 vuotta. Kaikkien haastateltavien perheisiin kuuluvat puolison lisäksi yksi lapsi. Lähestyimme mahdollisia haastateltavia joko sähköpostitse tai kasvokkain Familiassa.

9.3 Tutkimusaineiston hankinta

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen haastattelututkimus. Haastattelu on joustava menetelmä, joka antaa mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa tutkimustilanteen aikana. Haastattelussa korostuu tutkittavan ihmisen subjektiivisuus. Haastateltava on merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli, jolla on mahdollisuus tuoda vapaasti itse-

ään koskevia asioita. Haastattelu antaa monitahoisia vastauksia, joita tutkijan voi olla vaikeaa ennakoida etukäteen. Haastattelussa on mahdollisuus kysyä selvennystä vastauksiin sekä syventää saatavia tietoja, esimerkiksi pyytämällä perusteluja tai lisäksymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 34–35.)

Valitsimme opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuoto, joka on lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Kysymykset tai aiheet ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten järjestys tai sanamuodot voivat vaihdella. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin yksittäisten kysymysten sijaan. Tällöin haastateltavan tulkinnat asioista sekä hänen niille antama merkitys korostuu. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 47.)

Toteutimme haastattelut Familia ry:n tiloissa. Haastatteluja oli yhteensä neljä kappaletta ja yhden haastattelun kesto oli keskimäärin noin 20 minuuttia. Pyysimme haastateltavia allekirjoittamaan haastattelun suostumuslomakkeen, jonka kävimme yhdessä läpi ennen kutakin haastattelua. Varmistimme, että haastateltavat ymmärtävät suostumuslomakkeen sisällön, ja että heillä on oikeus olla vastaamatta kysymyksiin tai keskeyttää haastattelu. Huolehdimme haastateltavien anonymiteetin säilymisestä poistamalla nauhoitetut äänitiedostot litteroinnin jälkeen ja poistamalla litteroidusta aineistosta sellaiset osat, joista haastateltava olisi saattanut olla tunnistettavissa. Aineiston säilytyksestä, käytöstä ja hävittämisestä on myös kerrottu haastateltaville.

Litteroimme eli puhtaaksikirjoitimme tutkimusaineiston sanatarkasti ylös. Kiinnostuksen kohteenamme ei ollut haastateltavien kieli, kielen käyttö tai haastattelutilanteen vuorovaikutus, joten emme käyttäneet litteroinnissa erityismerkkejä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) Emme korjanneet haastateltavien kielioppivirheitä, mutta siistimme litteroinnista kuitenkin tarpeettomat ja merkityksettömät täytesanat, toistot sekä erilaiset äännähdykset.

Eettisesti hyväksyttävän ja luotettavan opinnäytetyön tekeminen edellyttää hyvän tieteellisen käytännön toteutumista. Hyvä tieteellinen käytäntö on osa tutkimusorganisaatioiden laatujärjestelmää, ja sitä koskevat ohjeet ovat tutkijayhteisön itsesääätelyä, jolle lainsäädäntö määrittelee rajat. Hyvän tieteellisen käytännön toteutumisesta vastaavat ensisijaisesti tutkijat itse. Keskeisiä lähtökohtia hyvän tieteellisen käytännön toteutumiseen ovat rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa,

esittämisessä ja arvioinnissa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien tulee olla tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia sekä eettisesti kestäviä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Hyvä tutkimuskäytäntö edellyttää, että tutkittavilta on saatu suostumus osallistua tutkimukseen. Tutkittaville pitää antaa kaikki oleellinen informaatio tutkimuksen etenemisestä. Lisäksi tutkijan tulee varmistaa, että tutkittava on ymmärtänyt saamansa tiedon. Suostumus tarkoittaa sitä, että tutkittava osallistuu tutkimukseen vapaasta tahdostaan. On ehdottoman tärkeää, että tutkimustietojen käsittely tapahtuu luottamuksellisesti sekä tutkittavien anonymiteetin säilyttäminen. (Hyvä tutkimuskäytäntö 2006.)

Tutkimusprosessissa tutkijoiden tulee pohtia eettisiä perusteluja valitsemansa aiheen tutkimiseen, varsinkin jos tutkittava aihe on sensitiivinen tai tutkimuksen kohderyhmä haavoittuvainen. Lisäksi on tarkasteltava valittujen tutkimusmenetelmien eettisyyttä, eli saadaanko haluttu tieto eettisesti kestävin tavoin. Esimerkiksi tutkittavilla on oltava oikeus keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa tutkimukseen. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi tutkijoiden tulee kiinnittää huomiota tutkimusaineiston analysoinnin ja raportoinnin eettisyyteen. Litteroidessa tulee pitää huolta, ettei tutkittavien oikeat nimet tule nähtäviin. Tulokset on esitettävä huolellisesti ja rehellisesti, mutta samalla tutkittavia suojellen. Tutkimuksen raportoinnissa tutkimusprosessi on avattu sekä selostettu, miten analyysissä on edetty ja miten tulokset on saatu. Läpinäkyvyys mahdollistaa lukijalle tarkastella tutkimusprosessin etenemistä ja eettisten kysymysten huomioimista. (Hyvä tutkimuskäytäntö 2006.)

9.4 Tutkimusaineiston analysointi

Analysoimme aineistomme teemoittelemalla. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin haastatteluita yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Teemoittelu sopii hyvin teemahaastatteluaineiston analysoimiseen. Teemat mukailevat usein haastattelurunkoa, mutta aineistosta voi myös löytyä teemoja, jotka eivät noudata tutkijan etukäteen suunnittelemaa järjestystä. Tämän takia litteroitua aineistoa tulee tarkastella ennakkoluulottomasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.)

Teemoittelussa nostamme esiin haastatteluita yhdistäviä ja erottavia seikkoja, sekä analysoimme niitä suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin. Olemme jakaneet aineistomme kolmeen teemaan, jotka ovat yksilön kotoutuminen, Familian rooli yksilön kotoutumi-

sessä ja Familian merkitys perheen hyvinvointiin kotoutumisen prosessissa. Ensimmäisessä teemassa tutkimme haastateltavien yksilöllisiä kokemuksia kotoutumisessa. Haluamme selvittää, mitkä asiat ovat olleet haastavampia ja mitkä helpompia sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotimaan yhteisö antaa ensin muodollisen aseman uudelle jäsenelle sitten, kun kyseinen henkilö täyttää tietyt lainsäädännölliset kriteerit. Aikaisemmin mainitun teorian mukaan asema on riippumaton yksilön toiminnasta ja kokemuksista yhteisön jäsenenä. Kokonaisvaltaisen aseman saavuttaminen yhteiskunnassa vaatii vahvaa osallisuuden kokemusta, minkä näkyminen taas määrittää yhteiskunnan sisäpuolelle pääsemisen kriteerejä. (Nivala 2008: 127-128, 138, 165.) Tarkastelemme haastateltaviemme kokemuksia osallisuudesta ja osallisuutta heidän toimintavalmiuksien toteutumisen kautta. Analysoimme myös haastateltavien kokemuksia syrjinnän ja ulkopuolisuuden kokemuksista, jotka ovat myös ensimmäisen teemamme ulottuvuuksia.

Toisen teeman mukaisesti analysoimme sitä, mikä on Familian rooli kotoutumisprosessissa. Selvitämme haastatteluiden avulla Familian jäsenten kokemuksia Familian toiminnasta ja analysoimme Familian yhteisön merkitystä heidän kuntoutumisessaan. Aikaisempien tutkimusten mukaan kansalaisjärjestöillä on entistä tärkeämpi rooli osallistumisen valmiuksien ja mahdollisuuksien tukemisessa. Kansalaisten tietoisuus yhteisöön kuulumisesta ja sen pohjalta rakentuva kansalaisuusidentiteetti mahdollistaa kansalaisten kokemuksellisen kiinnittymisen yhteiskuntaan. Silloin kun tavoitteena on kokonaisvaltaisen osallisuuden vahvistaminen, on kansalaisyhteiskunnan tehtävänä kehittää kansalaisten valmiuksia yhteistoiminnan kautta. Kansalaisjärjestöt luovat yhteisöjä, jotka turvaavat heidän erityistarpeiden mukaisia oikeuksia ja toimintamahdollisuuksia. (Nivala 2008: 152–153, 172, 235.) Familia ry on kulttuurienvälisen toiminnan kansalaisjärjestö, jonka toimintamallina on järjestää vertaisuuteen perustuvia kohtaamispaikkoja molemmille puolisoille (Familia n.d.; Iranta 2017). Pyrimme osoittamaan opinäytetyössämme sen, vastaako Familian järjestämä yhteistoiminta jäsentensä tarpeisiin, ja mitkä ovat haastateltavien kokemukset toiminnan sisäisistä kohtaamisista.

Kolmannessa teemassa selvitämme Familian merkitystä koko perheen hyvinvointiin. Haluamme selvittää millaiseksi haastateltavat kokevat Familian tarjoaman tuen perheen kotoutumisen näkökulmasta. Aiemmin mainitun tutkimuksen mukaan suomalainen puoliso koetaan suureksi avuksi kaikissa käytännön asioissa, mutta he saattavat kokea myös riittämättömyyden tunteita. Taakka voi käydä liian raskaaksi, jos yhden ihmisen pitää pystyä hoitamaan kahden ihmisen asiat ja pysyä vahvana osapuolena.

(Anglé 2014: 106, 100.) Anglén (2014: 114–116) tutkimuksessa haastateltavien puheista nousi paljon esiin myös perhe-elämään ja kodin ulkopuolisiin reaktioihin liittyvät teemat. Perhe-elämän kriisin aiheuttaja saattoi olla esimerkiksi ensimmäisen lapsen syntymä. Haastatteluissa olimme kiinnostuneita siitä, miten Familian jäsenet saavat tukea perhe-elämän tuomiin paineisiin ja kotoutumisesta johtuviin haasteisiin elämässä. Olimme kiinnostuneita myös siitä, millaiseksi haastateltavat kokevat puolison ja perheen merkityksen kotoutumisprosessissa. Samalla analysoimme sitä, miten Suomen valtaväestön asenne maahanmuuttajia kohtaan voi vaikuttaa perheen hyvinvointiin. On tärkeää muistaa, että perheen syrjäytymiseen johtavat riskitekijät ovat todella monimuotoisia (Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016). Tutkimme täten sitä, miten Familia tunnistaa syrjäytymisen riskitekijöitä, joita on tarkasteltava niin yhteiskunnallisista näkökulmasta kuin yksilökohtaisista perhe- ja yksilötason näkökulmista.

10 Tulokset

Haastateltavat olivat saapuneet Suomeen erilaisissa elämäntilanteissa. Yksi oli muuttanut nuorena opiskelijana, toinen puolisonsa opiskelujen perässä, kolmas aviopuolisonsa perässä ja neljäs vanhemmalla iällä ja jo perheellisenä puolisonsa kotimaahan. Haastateltavat toivat esiin erilaisia asioita, jotka olivat olleet merkityksellisiä juuri heille Suomeen kotoutumisessa.

Haastateltavien kotoutumiseen olivat vaikuttaneet monet eri tekijät. Haastateltavat puhuivat perheen, sosiaalisten suhteiden ja erilaisten yhteisöjen merkityksestä. Kielitaidon oppiminen ja suomen kulttuuriin tutustuminen nähtiin tärkeänä. Yksi haastatelluista osasi Suomeen muuttaessaan puhua ruotsia, joka oli hänen kohdallaan helpottanut Suomeen asettautumista.

Kotoutumisessa oltiin koettu monenlaisia haasteita. Kaikki haastateltavat puhuivat suomen kielen oppimisen tärkeydestä. Haastateltavien mukaan Suomessa kielitaito oli olennaista opiskelun, työskentelyn ja ihmisiin tutustumisen vuoksi. Toisena haasteena olivat kokemukset suomalaisten käyttäytymisestä ja luonteenpiirteistä. Suomalaisten hiljaisuus ja sisäänpääntyneisyys oli ollut monelle ainakin aluksi vaikeaa. Paikallisten ihmisiin tapaaminen ja heihin tutustuminen koettiin hankalana. Tämä myös rajoitti uusiin harrastuksiin tai ryhmiin menemistä. Suomalaisten kavereiden ja ystävien hankkiminen oli vaativaa ja kovien ponnistelujen takana. Osa haastateltavista kertoi koke-

neensa yksinäisyyttä vähäisten sosiaalisten kontaktien vähäisyyden takia. Nämä haasteet vaikeuttivat pääsemistä sisälle suomalaiseen kulttuuriin.

“Finding friends was very hard, like finding non-foreign community to be with and have some activities like finding sports or anything (...) because again usually it ended up that it's all in Finnish and then you don't want to join and then it was hard to find friends because they all wanted to speak Finnish and I didn't know any. So you usually end up just being with foreign company and that of course makes it harder to get into culture and things.”

(Ystävien löytäminen oli erittäin vaikeaa, niin kuin löytää ei-ulkomainen yhteisö, jonka kanssa olla ja tehdä asioita kuten urheilua tai mitä tahansa (...) koska taas tavallisesti se meni siihen, että kaikki on suomeksi ja sitten sä et halua mennä mukaan ja oli vaikeaa löytää ystäviä, koska he kaikki halusivat puhua suomea ja mä en osannut yhtään. Joten tavallisesti sä päädyt olemaan muiden ulkomaalaisten seurassa ja se tietysti tekee vaikeammaksi päästä sisälle kulttuuriin ja asioihin.)

Haastateltava 2

Yksi haastateltavista kertoi ottaneensa ohjat omiin käsiinsä ja alkanut tervehtiä vastaantulijoita lenkkipolulla. Ensiksi häntä oltiin katseltu kummaksuen, mutta ajan kuluessa hän oli saanut monta juttukaveria asuinalueellaan. Suomalaisten ennakkoluuloisuus ja syrjintä nousivat myös esiin. Puolet haastateltavista kertoi kokemistaan tilanteissa, joissa heihin oltiin suhtauduttu ennakkoluuloisesti, halveksuvasti tai jopa suoran rasistisesti heidän oletetun ulkomaalaisuutensa vuoksi.

“Sometimes when people say something in Finnish and I say I don't understand what you are saying – and sometimes they translate and unfortunately it's not nice things. Sometimes they are checking me if I have a bus card like “do you have it?” and “did you use it?” I'm like “Yes, do you want to go and look?”

(Joskus ihmiset sanovat jotain suomeksi, enkä ymmärrä mitä he sanovat – joskus he kääntävät [englanniksi] ja ikävä kyllä ne eivät ole mukavia asioita. Joskus he tarkistavat, onko minulla bussikortti sanoen “onko sinulla sitä?” ja “käytitkö sitä?”. Vastaan heille “kyllä, haluatko mennä ja katsoa [kortinlukijasta]?”)

Haastateltava 3

Kokemukset ulkopuolisuudesta, ihmisten välinpitämättömyydestä ja siitä, ettei ole tervetullut, olivat vähentäneet halua jäädä Suomeen. Yksi haastateltava kertoi tuntevansa olonsa erittäin epämukavaksi julkisissa kulkuvälineissä, koska hän pelkäsi toisten matkustajien mahdollisia syrjiviä tekoja.

Puolisolla ja perheellä oli haastateltavien mielestä suuri merkitys kotoutumisessa. Perheen ja puolison kanssa tavattiin ystäviä ja käytiin ulkona retkillä. Vastauksissa korostui perheen roolin lisäksi se, että lähes kaikki haastateltavat olivat – ainakin ennen Familian jäseneksi tuloa – joutuneet toimimaan itsenäisesti ja omatoimisesti oman kotoutumisensa edistämiseksi. Kaksi haastateltavaa oli suhteessa suomalaisen henkilön kanssa, jolloin apuna ja tukena olivat myös kumppanin vanhemmat. Suomalaisten kumppanien kanssa naimisissa olevat haastateltavat saivat tukea kotoutumiseen suoraan suomalaisen puolison kautta. Suomeen yksin opiskelemaan muuttaneella haastateltavalla sen sijaan sosiaalisena turvaverkkona oli toiminut opiskelijayhteisö. Yksi haastateltavista oli päätenyt Familian jäseneksi melkein saman tien muutettuaan Suomeen. Toinen haastateltava valitteli sitä, ettei ollut aiemmin tiennyt Familian olevan olemassa, koska olisi silloisessa elämäntilanteessa tarvinnut tällaista palvelua. Yksi haastateltavista nosti esiin positiivisena seikkana sen, että hänen lapsensa ei ole tarvinnut käydä samanlaista kotoutumisprosessia läpi kuin vanhempansa, vaan on lapsuudesta asti päässyt asumaan Suomessa, jolloin hän on kasvanut alusta asti Suomen yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

Suomeen muutettaessa yllätyksiltä ei oltu välttytty. Vastauksissa mainittiin suomalainen saunakulttuuri, kaunis luonto ja hyiset talvet, jotka olivat ensi alkuun aiheuttaneet kummastusta. Myös sukupuolten välinen tasa-arvoisuus ja sinuttelu esimerkiksi professorien ja yliopisto-opiskelijoiden välillä oli ollut yllättävää. Terveysthuoltoa pidettiin toimivana ja hyvänä.

Familia oli jossakin määrin vaikuttanut positiivisesti myös jäsentensä perheisiin ja parisuhteisiin. Konkreettisesti tämä saattoi tarkoittaa sosiaalisten kontaktien lisääntymistä tai sitä, että haastateltava oli oppinut tekemään hernekeittoa, jota saattoi laittaa ruoaksi kumppanilleen. Myös Familiassa vanhempien mukana olleet lapset olivat saaneet uusia kavereita ja leikkiseuraa. Haastateltavien perheistä ja uusien tuttavien perheistä saattoi tulla keskenään ystäväperheitä. Joidenkin haastateltavien puoliset olivat käyneet tutustumassa Familiaan, mutta yksikään heistä ei kuitenkaan ollut Familian jäsen.

Haastateltavat nostivat esiin myös vaikutuksia, jotka eivät olleet näin tarkasti havaittavissa. Kotoutumisen edistyminen ja kielitaidon lisääntyminen heijastuivat arkielämään ja parisuhteeseen. Familian kautta saatu informaatio kulki mukana kotiin, jolloin tärkeisiin yhteisiin kysymyksiin, esimerkiksi päivähoiton järjestämiseen, saatiin vastauksia. Yksi haastateltavista ei kokenut Familian jäsenenä olemisen vaikuttaneen hänen per-

heeseensä tai parisuhteeseensa mainittavasti. Osa haastateltavien kumppaneista oli joskus käynyt tutustumassa Familiaan, mutta yksikään ei ollut toiminnassa aktiivisesti mukana.

Familian jäseniksi oltiin päädytty erilaisin tavoin: kavereiden, neuvolan terveydenhoitajan ja maahanmuuttajajärjestön suosituksesta. Haastateltavat olivat tulleet hakemaan kielitaitoa, kursseja, sosiaalisia kontakteja ja paikkaa, jossa olla rennosti omana itsenään toisten ihmisten kanssa, vaikka kahvikupin ääressä. Familiaan tultiin matalalla kynnyksellä. Haastateltavat sanoivat tuntevansa olonsa rentoutuneeksi ja tervetulleeksi. Familian yhteisö koettiin ystävällisenä ja avuliaana. Tärkeää oli myös, että lapset pääsivät tulemaan mukaan. Tällöin vanhemman ei tarvinnut jäädä yksin kotiin lapsen kanssa puolison lähtiessä töihin. Haastateltavat kokivat, että Familia oli vastannut heidän odotuksiinsa ja toiveisiinsa. Familian kautta pystyi saamaan vastauksia kysymyksiin ja tavata uusia ihmisiä. Vertaistuki koettiin tärkeänä ja se, että jäsenenä oli myös suomalaisia. Suomalaiset sekä suomeen muuttaneet jäsenet pystyivät jakamaan toisilleen tietoa, jota olisi voinut olla hankalaa saada yksinään.

“Other people share how their integration happens (...) sometimes you get to know things I wouldn't have access to. Some mothers were talking what's happening on Finnish forums and they tell things that are there – I didn't even know what's sedation for example and what they say about foreigners because I'm in this foreign – I used to be in foreign bubble about what only foreigners think about Finland. Now I know what the Finnish people are actually encountering and what they talk about so it's been broadening my perspective so in that way it affects my everyday life. I get to know the news from the Finnish side and also get to know where I can inform myself better”

(Toiset ihmiset jakavat tietoa, miten heidän kotoutumisensa tapahtuu (...) joskus saan tietää asioista mihin minulla ei muuten olisi pääsyä. Jotkut äidit puhuivat siitä mitä tapahtuu suomalaisilla [keskustelu]forumeilla ja kertovat mitä asioita siellä on – En edes tiennyt mitä esimerkiksi rauhoittavien lääkkeiden käyttö on ja mitä he sanovat ulkomaalaisista, koska olen tässä ulkomaalais- olen tässä ulkomaalaiskuplassa missä ainoastaan [puhutaan] mitä ulkomaalaiset ajattelevat Suomesta. Nyt tiedän mitä suomalaiset käyvät läpi ja mitä he puhuvat, joten se on laajentanut perspektiiviäni ja sillä tavalla vaikuttaa jokapäiväiseen elämääni. Saan uutiset suomalaiselta puolelta ja saan myös tietää mistä pystyn saamaan parempaa tietoa.)

Haastateltava 2

Haastateltavat kokivat, että heillä oli mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön. Esimerkiksi kieliryhmissä osallistujat voivat ehdottaa käsiteltäväksi haluamiansa aiheita. Toimintaa pidettiin tasa-arvoisena. Ryhmät muotoutuivat osallistujien näköisiksi ja niiden yhtenä lähtökohtana oli ryhmäläisten omat intressit. Yksi haastateltava toimi myös

vapaaehtoisena Familiassa ja pystyi täten vaikuttamaan suoraan sisältöön. Toinen haastateltava puolestaan oli halukas aloittamaan vapaaehtoisena tulevaisuudessa.

Haastateltavat miettivät myös mahdollisia kehittämisen kohteita sekä toiveita toiminnan suhteen. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että Familian ja Familian kaltaisten järjestöjen tulisi pystyä tiedottamaan toiminnastaan paremmin. Heidän mukaansa monet Suomeen muuttavat ihmiset voivat joutua viettämään aikaansa lähinnä sisällä kodeissaan, koska he eivät tiedä tällaisten paikkojen olemassaolosta. Yksi haastatelluista kertoi, että olisi Suomeen muutettuaan kaivannut juuri Familian tapaista paikkaa avuksi haasteisiin ja ajan viettämiseen, mutta joutui selviytymään monessa asiassa lähinnä itseksensä ja kumppaninsa tuella.

Yksi haastatelluista toivoi Familian järjestävän toimintaa, joka ottaisi paikan Familian fyysisen toimipisteen ulkopuolella. Hän kertoi haluavansa tehdä retkiä kaupunkiin ja luontoon tuttujen ryhmäläisten kanssa. Familian yhteisö koettiin mielekkäänä seurana, jonka kanssa olisi mukavaa käydä tutustumassa ”ulkomaailmaan”.

11 Johtopäätökset

Johtopäätöksinä tuloksista voidaan todeta, että Familialla on ollut merkittävä rooli haastateltavien jäsenten kotoutumisprosessissa ja osallisuuden lisäämisessä. Haastatellut henkilöt olivat saaneet itselleen uusia sosiaalisia kontakteja ja mielekästä ajanvietettä. Familia oli kiireetön paikka, jonne saattoi tulla rauhassa juomaan kupin kahvia, tapamaan vertaisia tai kysymään neuvoa mieltä askarruttaviin pulmiin. Rauhallinen ja turvallinen tila toimi hengähdyspaikkana arjen keskellä. Jäsenet kokivat, että he olivat aina tervetulleita Familiaan.

Haastateltavien osallisuus oli lisääntynyt Familian jäsenyyden ja toimintaan osallistumisen myötä. Kiinnittyminen turvalliseen yhteisöön, aktiivinen osallistuminen ja itsensä toteuttaminen, sekä tunne yhteenkuuluvuudesta ja tasavertaisuudesta tulivat selvästi esiin vastauksissa. Familian jäseneksi pääsi olemalla oma itsensä: haastateltavat eivät kokeneet minkäänlaista tarvetta esittää jotain muuta kuin ovat. Hyväksyvä ja kannustava yhteisö toimi voimaannuttavana tekijänä arjen kiireen keskellä.

Vertaistuki koettiin erittäin arvokkaaksi. Familian jäsenet pääsivät jakamaan kokemuksiaan Suomeen asettumisesta, haasteista ja niiden ratkaisuista. Oli helpottavaa huomata, ettei ainoana paininut jonkin tietyn pulman kanssa. Yhdessä keskustelemalla haastateltavat olivat saaneet tärkeää tietoa ja tukea, ja toisaalta he pystyivät auttamaan toisia jäseniä kertomalla omista kokemuksistaan.

Familian toimintaan osallistuminen oli pystynyt vastaamaan moniin niihin haasteisiin, joita haastateltavat olivat kokeneet kotoutumisen prosessin aikana. Keskusteluryhmät ja kielikurssit mahdollistivat miellyttävän ympäristön oppia suomen kieltä. Familian kautta oli helppoa tavata toisia ihmisiä. Koska Familian jäsenenä ja työntekijöinä on paljon suomalaisia, oli kontakteja helppoa luoda myös muuten "vaikeasti lähestyttäviin" suomalaisiin. Aiemmin haastateltavilla oli voinut olla haasteita keksiä mielekästä tekemistä tai löytää paikkaa, johon mennä viettämään aikaa ja rupattelemaan toisten ihmisten kanssa. Familia pystyi vastaamaan tähän haasteeseen olemalla avoin, turvallinen, syrjimätön ja lämminhenkinen tila, jonne haluttiin tulla uudestaan ja uudestaan.

Familian toimintaan osallistuminen vaikutti jonkin verran myös haastateltavien parisuhteeseen ja perhe-elämään. Familian rooli kotoutumisen edistämässä vaikutti epäsuorasti myös perheen hyvinvointiin. Haastateltavat olivat luoneet uusia ihmissuhteita Familian toiminnan kautta. Kaikki kertoivat saaneensa ainakin yhden kaverin, mutta osa myös läheisiä ystäviä, joiden kanssa saatettiin viettää yhteistä aikaa Familian ulkopuolella. Lisäksi ystävysten puoliset saattoivat tutustua toisiinsa ja toisilleen tuntemattomista perheistä tuli keskenään ystäväperheitä. Kaksi haastateltavaa olivat suositelleet Familiaa omille tuttavilleen, joista jotkut olivat myös tulleet tutustumaan Familian toimintaan. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että haastateltavat kokivat Familian vaikutuksen perheeseensä yksilöllisesti. Uusien tuttavien saaminen voitiin todeta ilmeisenä ja positiivisena seurauksena.

Perheellä ja kumppanilla oli suuri merkitys kotoutumisessa. Varsinkin he kaksi haastateltavaa, jotka olivat naimisissa suomalaisen puolison kanssa, olivat saaneet ikään kuin valmiiksi useamman suomalaisen ihmissuhteen puolison vanhempien ja lähisuvun kautta. Puolison vanhemmat toimivat tukena, ja saattoivat auttaa esimerkiksi lastenhoidossa. Suomalainen puoliso pystyi myös toimimaan ohjaajana suomalaiseen kulttuuriin ja elämänmenoon tutustuessa. Toisaalta ne kaksi haastateltavaa, joiden puoliset eivät olleet syntyneet Suomessa pystyivät antamaan toisilleen vertaistukea. Tällaisilla pareil-

la kotoutumisprosessi oli käynnissä molemmilla puolisoilla, jolloin heillä oli samanlaisia haasteita ja kokemuksia Suomeen muuttamisesta ja tänne asettautumisesta.

Haastateltavien tuntemuksiin omasta kotoutumisesta olivat vaikuttaneet myös kokemukset suomalaisista ihmisistä. Negatiiviset kokemukset yhden haastateltavan kohdalla olivat lisänneet tunnetta ulkopuolisuudesta, joka puolestaan oli vähentänyt halua liikkua ulkona, missä haastateltava saattaisi joutua uudelleen epämiellyttävään tilanteeseen. Suomalaisten sisäänpäinkääntyneisyys oli saanut toisen haastateltavan pyymään ensiksi lähinnä toisten ulkomaalaisten seurassa ja välttelemään harrastusryhmiä, joissa kaikki muut osallistujat olivat suomalaisia. Toisaalta, yksi haastateltavista ei ollut lannistunut oudoksuvista reaktioista, kun hän oli alkanut jutella ventovieraille suomalaisille ulkona kävelyillä. Haastateltavat kokivat, että varsinkin aluksi uusien tuttavien saaminen oli hankalaa, mutta ajan kuluessa he olivat tutustuneet useampaankin suomalaiseen.

12 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää Familian jäsenten kokemuksia kotoutumisesta ja sitä, millainen rooli Familialla on ollut tässä prosessissa. Opinnäytetyön toteutusta varten valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme teemahaastattelun. Halusimme saada monipuolisia ja toisistaan erottuvia vastauksia, joissa haastateltavan omat ajatukset pääsevät hyvin esiin. Pienen otannan vuoksi laadullinen menetelmä oli hyvin perusteltu. Teemahaastattelujen kautta pystyimme tutkimaan tarkasti sitä, mitä samankaltaisuuksia löydämme haastateltavien vastauksista, ja mitä yksilöllisiä eroavaisuuksia kunkin haastateltavan vastauksista nousee. Teemoittelun avulla saimme koottua vastauksista selkeät havainnot. Neljän henkilön haastattelemisen ei toki vielä mahdollista kovin kattavia yleistyksiä, mutta pystyimme kuitenkin vetämään päteviä johtopäätöksiä keräämästämme aineistosta.

Haastatteluista kolme käytiin englanniksi ja yksi suomen kielellä. Tämä saattoi osaltaan rajoittaa kielellisen ilmaisun syvyyttä: ainoastaan yksi haastatteluista puhui englantia äidinkielenään. Suomenkielisen haastattelun osallistujia ei myöskään kokenut suomen kielen taitojaan vielä täysin sujuviksi. Vaikka subjektiivisen arviomme mukaan kaikki haastateltavat puhuivat hyvää suomea tai englantia, on kuitenkin aina haasteellista ilmaista itseään monipuolisesti vieraalla kielellä. Ennen englanninkielisiä haastatteluja

käänsimme valmistamamme haastattelurungon englannin kielelle ja kävimme sen ennen haastatteluja huolella lävitse. Englanninkielisten haastatteluiden sujuvuuteen saattoi vaikuttaa positiivisesti se, että ensimmäinen haastattelu oli suomeksi. Näin saimme jo hieman tuntumaa kysymyksiin, sekä pystyimme tekemään pieniä viilauksia ja lisäyksiä haastattelurunkoon. Kaiken kaikkiaan olimme tyytyväisiä haastatteluihin ja koimme, ettei vieraalla kielellä operoiminen haitannut tai vaikuttanut merkittävästi kysyttyihin kysymyksiin tai annettuihin vastauksiin.

Haastatteluissa ongelmaksi voi muodostua haastateltavien vähäpuheisuus ja niukat vastaukset. Kysyimme paljon avoimia kysymyksiä, jotka kannustivat vastaamaan monisanaisesti ja kertomaan omia tarinoita. Emme pitäneet kiirettä kysymysten kanssa, vaan annoimme haastateltaville aikaa ja tilaa rönseyllä vastauksissaan. Pyrimme myös tekemään spontaaneja jatkokysymyksiä saadaksemme lisää syvyyttä keskusteluun. Onneksemme haastateltavat olivat puheliaita ja kiinnostuneita jakamaan näkemyksiään kotoutumisestaan sekä Familian jäsenenä olemisesta. Pidimme huolta myös opinnäytetyömme eettisten periaatteiden toteutumisesta. Tämä tarkoitti täydellistä luottamuksellisuutta sekä haastateltavien anonymiteetin säilyttämistä. Annoimme haastateltaville tietoa haastatteluiden etenemisestä sekä tietojen ja tulosten käsittelystä. Varmistimme, että haastateltavat ymmärsivät antamamme informaation ja pyysimme heiltä kirjallisen suostumuksen osallistua haastatteluihin. Toinen tämän opinnäytetyön kirjoittajista suoritti viimeisen harjoittelunsa Familiassa työn toteutuksen aikana. Täten toinen meistä oli jo entuudestaan tuttu kasvo haastateltaville, mikä varmasti herätti heissä luottamusta. Löysimme haastateltavat suhteellisen helposti johtuen juuri samanaikaisesta harjoittelun suorittamisesta. Harjoittelu antoi meille myös syvempää tietämystä järjestön toiminnasta.

Tulostemme perusteella voimme sanoa, että kolmannen sektorin toimijoilla, kuten Familialla, voi olla iso merkitys maahan muuttaneen henkilön kotoutumiseen. Kielen opiskelu, kulttuuriin ja paikallisiin ihmisiin tutustuminen sekä vertaistuen saaminen olivat tärkeä osa haastateltaviemme kotoutumista ja osallisuuden tunteen lisääntymistä. Haastateltavien kokemukset kotoutumisestaan Suomeen olivat vaihtelevia. Erilaisista vastauksista huolimatta haastatteluissa nousi esiin keskenään samankaltaisia kokemuksia, jotka olivat edistäneet kotoutumisprosessia. Suuressa roolissa olivat puolison merkitys sekä yksilön oma aktiivisuus. Aiemmissa tutkimuksissa mainittiin, kuinka osallisuutta tukevat prosessit edesauttavat ihmisten toimintakykyä, ja miten sosialisointi toteutuminen edesauttaa yksilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan (Nivala 2008: 27–29).

Haastateltavien kokemukset osallisuudesta kyseisessä kansalaisjärjestössä voivat tämän näkemyksen toimia siltana aktiivisen kansalaisen aseman saavuttamiseksi. Aktiivinen kansalaisuus on perustunut juuri hyvinvointiyhteiskunnan jäsenten yhteistoimintaan ja työskentelyyn erilaisissa yhteisöissä (Nivala 2008: 22). Voimme todeta, että aktiivisen kansalaisuuden tukeminen kansalaisjärjestössä on osa kokonaisvaltaisen kehitysprosessin tukemista, joka tavoittelee juuri sosialisoinnin toteutumista kansalaisensa kokonaisvaltaisen jäsenyyden saavuttamista yhteiskunnassa (ks. Nivala 2008: 27–29).

Hyvät kontaktit valtaväestöön ovat tärkeitä, koska ne auttavat uudessa kulttuurissa tarvittavien tietojen ja taitojen oppimista (Liebkind 2000: 171). Kahden haastateltavan suomalaisten puolisoitten perheenjäsenet ovat olleet tärkeässä roolissa heidän kotoutumisessaan. Perheiden kautta oli taas mahdollista tutustua paikallisiin ihmisiin turvallisuudessa ympäristössä. Haastateltavat näkivät valtaväestöön tutustumisen luonnollisena väylänä tutustua paikalliseen kulttuuriin, tapoihin ja yhteiskuntaan. Suomalaiset tuttavat pystyivät jakamaan sellaista tietoa, jota maahan muuttaneella henkilöllä olisi ollut muuten vaikea saada. On myös tärkeää tarkastella, miten maahan muuttaneiden ihmisten vähäiset kontaktit valtaväestöön voivat heikentää kotoutumisen edistymistä ja lisätä syrjäytymisen riskiä. Valtaväestön asenteet maahanmuuttajia kohtaan vaikuttavat ratkaisevasti maahanmuuttajien mahdollisuuteen solmia kontakteja heidän kanssaan. Ulkopuolisuus johtaa siihen, että maahanmuuttajat eivät koe itseään paikallisiksi. (Liebkind 2000: 171; Williams 2010: 173–174.) Yksi haastateltava kuvasikin kokemuksiaan syrjinnästä ja kohtaamastaan rasismista, joka oli vähentänyt hänen haluaan jäädä asumaan Suomeen. Jos huonoja kokemuksia on kertynyt niin paljon, että jo pelkkä julkisissa kulkuvälineissä matkustaminen tuntuu epämiellyttävältä, on aiheellista pelätä, että yksilö alkaa vältellä kontaktien ottamista valtaväestöön. Tällöin sosiaalisesta osattomuudesta kumpuava syrjäytymisen riski on todellinen.

Mielenkiintoista on, miten yhteiskuntamme tulee vastaisuudessa muuttamaan kahden kulttuurin perheitä koskevia palveluita. Hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.; Toimintakulttuurin uudistaminen 2018) tavoitteisiin on asetettu lapsen oikeuksia ja tietoperustaisuutta vahvistavan toimintakulttuurin vahvempi tukeminen, jonka toteuttamiseen kansalaisjärjestöt, kuten Familia ry, ovat tavallaan osallistuneet aktiivisesti tähänkin asti. Näiden räätälöityjen perhepalveluiden mukaisen toiminnan järjestäminen saattaa jäädä uudistuksen myötä yhä enemmän kansalaisyhteiskunnan harteille. Jos uudistuneisiin perhekeskuksiin siirretään li-

sää resursseja muualta, saattavat palvelut erikoistua liikaa ainoastaan jo syntyneisiin ongelmiin. Meille herää kysymys: jääkö ehkäisevä perhetyö kokonaan maakuntien ulkopuolisille toimijoille?

Nähtäväksi jää, miten valtio päättää toteuttaa uudistuvat perhepalvelut, jos niitä siirretään tarkoituksenmukaisesti kolmannen sektorin toimijoille. Ohjaavatko kunnat tulevaisuudessa yhä aktiivisemmin kansalaisiaan hakemaan apua kansalaisjärjestöistä vastauksena riittämättömiin julkisiin palveluihin? Lisäksi maan alueelliset erot vaikuttavat todennäköisesti uudistuvien palveluiden ja tuen saatavuuteen. Samanaikaisesti kansalaiset elävät yhä monikulttuurisemmassa ympäristössä, jossa globalisaation tuomat muutokset sosiaalisen elämän eri osa-alueille vaikuttavat jokaiseen yksilöllisellä tavalla. Tämä muutos voidaan nähdä ihmisten eri elämänalueilla tapahtuvana ylikietoutuneisuuden lisääntymisen prosessina, joka myös peräänkuuluttaa sosiaalisen vastuun hajuttamista valtiolta kansalaisille ja järjestöille, jotka toisaalta osaavat tarttua parhaiten itseään koskettaviin tehtäviin. (Nivala: 2008: 58; Vertovec 2001: 573.) Kahden kulttuurin perheiden määrä on kasvussa suhteessa kaikkien avioliittojen määrään, joten tulevaisuudessa tarvitaan edelleen, ellei lisääntyvässä määrin heitä palvelevia paikkoja (Del Angel & Kinnunen n.d.; Tilastokeskus n.d.). Näissä perheet voivat jakaa kokemuksiaan, sekä vaikuttaa itse toimintaan ja heitä koskeviin asioihin. Pidämme tärkeänä tutkia kahden kulttuurin perheitä palvelevan järjestön toiminnan sopivuutta kohderyhmänsä tarpeisiin juuri toiminnan merkittävyyden ja sen lisääntyvän tarpeen vuoksi.

Haastateltavat olivat tulleet hakemaan Familiasta erilaisia asioita: kielitaitoa, sosiaalisia kontakteja ja mielekästä tekemistä. Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, jossa yksilöiden vahvuudet ja tuen tarpeet ovat erilaisia (ks. esim. Työ ja elinkeinoministeriö n.d.; Liebkind 2000a: 13). Familian jäsenet etsivät järjestöstä juuri itselleen merkityksellisiä toimintoja. Vastauksista päätellen Familia on pystynyt myös tarjoamaan monipuolisesti tukea erilaisiin kotoutumisen haasteisiin. Aiemmissä tutkimuksissa puolisoina maahan muuttaneet ovat kohdanneet Suomessa erilaisia vaikeuksia johtuen kielitaidottomuudesta ja työttömyydestä (Anglé 2014: 104–105, 113; Sjöblom-Immalan 2015: 28). Haastateltavamme eivät kuitenkaan korostaneet vastauksissaan työllisyyden ulottuvuutta keskustellessamme kotoutumisen haasteista. Kaikki haastateltavat kokivat sen sijaan kielitaidon ja sosiaalisten kontaktien puutteet merkittävimiksi syiksi jäädä ulkopuolelle erilaisista yhteiskunnan yhteisöistä. Voimme pohtia, pitävätkö haastateltavamme kotoutumisen sosiaalista ulottuvuutta, eli ihmiskontaktien luomista, niiden ylläpitämistä ja yhdessä tekemistä, työllisyyttä tärkeämpänä. Toisaalta työllistymisestä

voidaan erottaa sen sosiaalinen puoli, jossa työllistymisen johdosta yksilö hyväksytään osaksi työyhteisöä. Näemme täten tuloksemme vahvistavan joka tapauksessa sitä olettusta, että maan kulttuurin, ihmisten, ja kielen ymmärtäminen edesauttaa juuri erilaisiin paikallisiin yhteisöihin kiinnittymistä. Kun Familia tukee jäsentensä sosiaalisten kontaktien luomista ja niiden ylläpitämistä, ehkäisee se ulkopuolisuuden tunnetta ja syrjäytymistä.

Yksilön hyvinvoinnin edistäminen vaikuttaa positiivisesti myös perheeseen ja parisuhteeseen. Familia oli auttanut haastateltavia saamaan myöskin perheelleen uusia sosiaalisia kontakteja. Toimintaan osallistuminen vaikutti ainakin jollain tavalla haastateltavien parisuhteeseen ja perhe-elämään. Suomeen muuttavalla oman perheen merkitys kotoutumisessa on todella merkittävä, sillä maahan muuttanut puoliso kotoutuu yhteiskuntaan usein puolisonsa ja perheensä kautta (Liebkind 2000a: 13; Anglé 2014: 100). Haastatteluissa emme päässeet kuitenkaan keskustelemaan syvemmin kotoutumisen paineista, jotka heijastuvat perhe-elämään, vaikka kaikki haastateltavat korostivat puolison ja perheen merkitystä kotoutumisen prosessissa. Keskustellessamme perheen kotoutumisesta eräs haastateltava kertoi esimerkkinä, kuinka hänen lapsensa kotoutui ikään kuin automaattisesti koulumaailman kautta. Tällä taas on ollut positiivisia vaikutuksia koko perheeseen. Myös Sjöblom-Immolan (2005: 81) mukaan perheen lapset saattavat olla merkittävässä roolissa helpottamassa ulkomaalaistaustaisen vanhempiensa kotoutumista etenkin silloin, kun he osaavat ulkomaalaistaustaisen vanhempiensa kieltä. Olisimme voineet kysyä haastateltavilta vielä lisää perheen arkeen liittyviä kysymyksiä. Niihin liittyvät aiheet saattoivat olla myös sellaisia, joita haastateltavat eivät pitäneet keskustelun kannalta tärkeinä. Voi myös olla, että he eivät halunneet jakaa sen enempää perheen arkeen heijastuvia kokemuksiaan. Voimme aikaisemman tutkimuksen perusteella kuitenkin sanoa, että lasten kasvatuksellisiin kysymyksiin kannattaa paneutua ajoissa ja huolellisesti, sillä perhe-elämän kriisin aiheuttajana saattaa olla ensimmäisen lapsen syntymä, jos vanhempien eri kulttuurit synnyttävät ristiriidassa olevia kasvatuksellisia näkemyksiä (Anglén 2014: 114).

Koemme tärkeäksi pohtia, miten voimme tukea kahden kulttuurin perheitä kokonaisvaltaisesti. Niin kuin jo aikaisemmin mainitsimme, Sjöblom-Immolan (2015: 13–14) mukaan kahden kulttuurin liittojen onnistumiseen vaikuttaa erityisesti parien viihtyminen Suomessa. Erolla on myös suuria inhimillisiä vaikutuksia, jotka vaikuttavat suoraan yksilöiden ja heitä ympäröivien henkilöiden hyvinvointiin. Lisäksi yhteiskuntamme kärsii osansa kansalaisten poismuuton myötä, mikä saattaa olla seurausta parien erosta tai

muista syistä. (Sjöblom-Immala 2015: 13–14, 81.) Perheen viihtyminen ja positiiviset kokemukset kyseisessä kansalaisjärjestössä voi merkitä yhteiskunnallemme luultua enemmän, ja se kaikki on tuotosta vaativasta järjestötyöstä. Miten Familia voisi olla vielä houkuttelevampi kahden kulttuurin pareille ja perheille? Yksikään haastateltavien kumppaneista ei ollut Familian jäsen, mikä on tarpeellista tuoda esille. Familia voisi hyötyä vielä aktiivisemmasta pareille ja perheille suunnatun toimintansa mainostamisesta vanhoille jäsenilleen, jotta kumppanit saadaan mukaan toimintaan. Toiminnan houkuttelevuuden kannalta järjestö voisi myös pohtia, millainen toiminta sopisi erityisesti ulkomaalaistaustaisille puolisoille ja mikä Suomessa syntyneille puolisoille. Familian “Puolison polku” -hanke pyrkii juuri vastaamaan vertaistoiminnan avulla tietyn kohderyhmän, eli Suomeen puolisoina muuttaneiden maahanmuuttajien, työllistymisen ja kotoutumisen haasteisiin (Puolison polku n.d.). Tällaisen hankkeen rinnalle voitaisiin toisaalta järjestää lisää mukavaa yhteistoimintaa, joka on tarkoitettu kaikille perheenjäsenille.

Haastateltavat toivoivat Familialta juuri tiedottamisen ja erilaisen toiminnan mainostamisen lisäämistä. Yksi haastatelluista oli löytänyt Familian neuvolan kautta ja toinen erään maahanmuuttajajärjestön suosituksesta. Tämä kertoo siitä, että Familia on ainakin jossain määrin tunnettu järjestö, johon julkisen ja kolmannen sektorin toimijat ohjaavat asiakkaitaan. Uusien jäsenten saamiseksi olisi hyvä ylläpitää ja vahvistaa olemassa olevia verkostoja, ja toisaalta lisätä yhteistyötä muiden julkisten- ja kolmannen sektorin palveluiden kanssa. Eräs haastateltava toivoi myös lisää sellaisen toiminnan järjestämistä, joka tapahtuisi Familian toimipisteen ulkopuolella. Tilojen ulkopuolinen toiminta voisi lisätä näkemystä osallisuuden tasavertaisista mahdollisuuksista kaupungissa. Tällaiset retket ovat myös mukava lisä Familian toimintaan ja vahvistavaa tunnetta yhteisöllisyydestä.

Olemme tässä opinnäytetyössä selvittäneet Familian jäsenten näkemyksiä kotoutumisesta sekä Familian toiminnan merkitystä kotoutumisen tukemisen näkökulmasta. Haastateltavat kokivat olevansa aktiivisia toimijoita, jotka pystyvät vaikuttamaan Familian toiminnan sisältöihin. Haastateltavat olivat tyytyväisiä Familian toimintaan, joka pyrkii tukemaan heitä ja heidän perheitään tuoden samassa tilanteessa olevat ihmiset lähemmäs toisiaan. Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista selvittää, millaisena Familian työntekijät ja vapaaehtoiset kokevat roolinsa kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämisessä. Tämä antaisi laajempaa kuvaa kotoutumista tukevan järjestötyön merkityksestä, mahdollisuuksista ja haasteista. Meitä kiinnostavat myös Familian jäsenten

väliset suhteet ja tunne yhteenkuuluvuudesta, joiden tutkimiseen olisimme voineet keskittyä nykyistä enemmän. Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden osion olisi voinut liittää hyvin yhdeksi osaksi haastattelurunkoa. Toisaalta jäsenten välisten suhteiden tutkiminen olisi vaatinut tilaa ja aikaa yksilöllisten kotoutumisen kokemusten tarkastelusta, minkä vuoksi aihe saattaa vaatia oman opinnäytetyönsä. Toivomme, että tämä opinnäytetyö antaa sellaista uutta ja mielenkiintoista tietoa, jota Familian jäsenet, vapaaehtoiset ja työntekijät, sekä muut Familian toiminnasta kiinnostuneet, voivat vastaisuudessa hyödyntää. Samanaikaisesti haluamme jakaa ajatuksia ja ideoita heille, jotka jatkavat Familian kulttuurienvälisen toiminnan tutkimista.

Lähteet

Anglé, Jaana 2014. Maahanmuuttajan puolisona Suomessa. Narratiivinen tutkimus kestävistä monikulttuurisista avioliitoista. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Björklund, Liisa & Sarlio-Siintola, Sari 2010. Inhimilliset toimintavalmiudet suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Teoksessa Hiilamo, Heikki – Saari, Juha (toim.): Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Juvenes Print Oy: Tampere. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<http://www.theseus.fi/handle/10024/140759>>. Luettu 19.2.2018. 37–72

Del Angel, Tanja & Kinnunen, Hanna n.d. Kahden kulttuurin perhe. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopakettit/monimuotoiset-perheet/kahden-kulttuurin-perhe>>. Luettu 6.2.2018.

Del Angel, Tanja 2017a. Familia ry:n Duo-toiminta. Kaksikulttuurinen Suomi 100 – katsaus kahden kulttuurin suomalaisuuteen ja Familian Duo-toimintaan. Saatavana osoitteessa: <<http://pdf.duoduo.fi/kir-kaksikulttuurinen-suomi-100.pdf>>. Luettu 30.5.2017.

Del Angel, Tanja 2017b. Kestävät kahden kulttuurin liitot – Haasteita ja voimavaroja. Luento Familia Duon Kaksikulttuurinen Suomi 100 -seminaarissa.

Duo n.d. Valtakunnallista vertaistoimintaa, vanhempainvalmennusta ja neuvontaa. Saatavana osoitteessa: <<http://www.duoduo.fi/toiminta.html>>. Luettu 30.5.2017.

Familia n.d. Tietoa Familiasta. Saatavana osoitteessa: <<http://www.familiary.fi/tietoa-familiasta.html>>. Luettu 21.2.2018.

Gretschel, Anu 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä; Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadun arvioinnin keinoin. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Heine, Steven 2011. Cultural psychology. Toinen painos. New York: W.W. Norton.

Helminen, Jari 2006. Onnen kehto vai kurjuuden alho? Teoksessa Helminen Jari, Helminen (toim.). Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-Kustannus. 7–36.

Helne, Tuula 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakes: Tutkimuksia 123. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Helsingin kaupunki 2014. Sosiaali- ja terveysviraston toimintakertomus 2014. Saatavana osoitteessa:

<https://www.hel.fi/static/sote/virasto/Sote_Toimintakertomus_2014.pdf>. Luettu 2.6.2017.

Helsingin kaupunki 2017. Kaupungin palvelut. Saatavana osoitteessa: <<http://www.hel.fi/www/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut>>. Luettu 3.2.2016.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana osoitteessa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjailyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus>. Luettu 27.4.2017.

Hyvä tutkimuskäytäntö 2006. Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. Saatavana osoitteessa: <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>>. Luettu 27.2.2018.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Kuopion Yliopisto: 91, liite 1.

Iranta, Mina 2017. Kahden kulttuurin perheet voivat tarvita kotoutumiseen erityistä tukea. Kotouttaminen.fi-blogi. Blogipostaus 25.8.2017. Saatavana osoitteessa: <http://kotouttaminen.fi/blogi/-/blogs/kahden-kulttuurin-perheissa-kotoutumiseen-liittyy-erityiskysymyk-si?_33_redirect=http://kotouttaminen.fi/blogi/%3Fp_p_id%3D33%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D3>. Luettu 3.9.2017.

Järvinen, Riitta 2004. Ammatillisen maahanmuuttotyön kulttuuri. Tampereen yliopisto. Tampere: Juvenes Print Oy.

Kainulainen, Sakari & Saari, Juha 2013. Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa Niemelä, Mikko & Saari, Juha (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto. Tampere: Juvenes Print Oy. 22–44

Kinnunen, Hanna 2017. Kahden kulttuurin perheet Suomessa. Kaksikulttuurinen Suomi 100 – katsaus kahden kulttuurin suomalaisuuteen ja Familian Duo-toimintaan. Saatavana osoitteessa: <<http://pdf.duoduo.fi/kir-kaksikulttuurinen-suomi-100.pdf>>. Luettu 30.5.2017. 5–7.

Kotouttaminen.fi n.d. Kotoutumislaki ohjaa kotoutumista. Saatavana osoitteessa: <<http://kotouttaminen.fi/kotoutumislaki-ohjaa-kotouttamista>>. Luettu 9.2.2018

Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna 2012. Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja – Suomalaisten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 46/2012.

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Annettu Helsingissä 30.12.2010

Lapset, nuoret ja perheet n.d. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivusto. Saatavilla osoitteessa <<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet>>. Luettu 2.6.2017.

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Liebkind, Karmela 2000a. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus. 13–27.

Liebkind, Karmela 2000b. Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus. 171–182.

Maahanmuuttajat väestössä n.d. Maahanmuuttajataustainen väestö alueittain. Saatavana osoitteessa: <<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>>. Luettu 30.5.2017.

Monika-Naiset liitto ry n.d. Monika-Naiset liitto ry. Saatavana osoitteessa: <<http://monikanaiset.fi/tietoa-meista/monika-naiset-liitto-ry/>>. Luettu 1.3.2017.

Moring, Anna 2017. Kokemuksia Monimuotoiset perheet -verkostosta. Luento Familia Duon Kaksikulttuurinen Suomi 100 -seminaarissa.

Mope n.d. Korkeatasoiset avohuollon erityispalvelut. Saatavana osoitteessa: <www.mope.fi>. Luettu 2.6.2017.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus – Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy

Nivala, Elina & Ryytänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. Vuosikirja 2013. Vol. 14

Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Snellman-instituutin A-sarja 24/2008, Kuopio.

Noppiari, Eija 2006. Leiman antajat ja kantajat. Teoksessa Helminen, Jari (toim.). Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-Kustannus. 171–199.

Nuorten syrjäytyminen 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana osoitteessa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen>. Päivitetty 14.9.2016. Luettu 27.4.2017.

Nussbaum, Martha 2001. Women and Human development. Cambridge University Press. Saatavana osoitteessa: <https://genderbudgeting.files.wordpress.com/2012/12/nussbaum_women_capabilityya_pproach2000.pdf> Luettu 12.4.2017.

Ohisalo, Maria, Laihiala, Tuomo & Saari, Juho 2015. Huono-osaisuuden ulottuvuudet ja kasautuminen leipäjonoissa. Yhteiskuntapolitiikka, 2015:5. Saatavana osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127067/yp1505_ohisaloym.pdf?sequence=3>. Luettu 27.4.2017.

Puolison polku n.d. Familia. Saatavana osoitteessa: <<http://www.familiary.fi/puolisonpolku.html>>. Luettu 12.2.2018.

Puroila, Anna-Maija 2002. Kohtaamisia päiväkotiarjessa – kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Oulu: Oulun yliopisto. Saatavana osoitteessa: <<http://jultika oulu.fi/files/isbn9514266501.pdf>>.

Järvinen, Riitta 2006. Maahanmuuttajaperhe – Ihmisiä suomalaisten silmin. Teoksessa Helminen, Jari (toim.). Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-Kustannus. 139–153.

Rouvinen-Wilenius, Päivi & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2011. Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Terveyden edistämisen keskus ry. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 2011:9.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006a. Litterointi. Saatavana osoitteessa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html>. Luettu 6.2.2018

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006b. Teemoittelu. Saatavana osoitteessa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html>. Luettu 6.2.2018

Sakasti n.d. Kirkon työ maahanmuuttajien parissa. Saatavana osoitteessa: <<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2EE840>>. Luettu 1.3.2017.

Sandberg, Otso 2015. Hallittu syrjäytyminen – Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Tampereen yliopisto. Tampere: Tampere University Press. Saatavana osoitteessa:

<<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96542/978-951-44-9677-6.pdf?sequence=1>>.

Sisäasiainministeriö 2004. Arjen turvaa. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Sisäasiainministeriön julkaisuja 44/2004.

Sisäasiainministeriö 2008. Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma.

Sjöblom-Immala, Heli 2015. Puolisona maahanmuuttaja – Monikulttuuristen perheiden viihtyminen Suomessa ja muuttosuunnitelmat. Kunnallisalan kehittämissäätöön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 85. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö n.d. Perhekeskukset kokoavat lapsiperheiden palvelut yhteen. Saatavaa osoitteessa: <<http://stm.fi/lape/perhekeskukset>>. Luettu 26.2.2018.

Startti n.d. Perhetyön palvelut. Saatavana osoitteessa: <<https://www.starttilsp.fi/>>. Luettu 2.6.2017.

Sutela, Hanna & Larja, Liisa 2015. Maahanmuuton syyt. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014. Teoksessa Nieminen, Tarja – Sutela, Hanna – Hannula, Ulla (toim.): Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Edita Publishing Oy. 15–28.

Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. Päivitetty 14.9.2016. Saatavana osoitteessa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytyminen-riskitekijat>. Luettu 27.4.2017

TE-palvelut n.d. Maahanmuuttajien kotoutumispalvelut. Saatavana osoitteessa: <http://te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kotoutumispalvelut/index.html>. Luettu 1.3.2017.

THL 2015. Perhetyö. Päivitetty 18.11.2015. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>> Luettu 28.2.2017.

Tilastokeskus n.d. Solmitut avioliitot. Saatavana osoitteessa: <<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet/solmitut-avioliitot.html>>. Luettu 9.2.2018.

Tilastokeskus 2011. Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista. Päivitetty 26.1.2011. Saatavana osoitteessa: <http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html>. Luettu 28.2.2017.

Tilastokeskus 2015. Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Päivitetty 30.11.2015. Saatavana osoitteessa <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html>. Luettu 26.2.2018.

Toimintakulttuurin uudistaminen 2018. Päivitetty 22.2.2018. Saatavana osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/toimintakulttuurin-uudistaminen>>. Luettu 26.2.2018.

Tukikeskus Hilma 2013. Maahanmuuttajille ja vammaisille tarkoitettut kunnan, Kelan ja Työvoimatoimiston palvelut. Saatavana osoitteessa: <<http://www.tukikeskushilma.fi/materiaali/index2.php?sivu=1267>>. Luettu 1.3.2017.

Turtiainen, Pirjo & Kauppinen, Timo 2004. Helsinkiläisnuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä – alueellisesta näkökulmasta. Teoksessa Paju, Petri. (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy. 117–131.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavana osoitteessa <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 26.2.2018.

Työ ja elinkeinoministeriö n.d. Maahanmuuttajien kotouttaminen edellyttää yhdenvertaisuutta ja yhteistyötä. Saatavana osoitteessa: <<http://tem.fi/maahanmuuttajien-kotouttaminen>>. Luettu 26.9.2017.

Valtioneuvosto 2002. Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta. HaVM 2002:20.

Vertovec, Steven 2001. Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27(4): 573–582.

Viirikorpi, Paavo 1993. Osallisuus, yhteistyö, valta, muutos – Asuinalueen uusi suunnittelujärjestelmä. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Väestöliitto n.d. Maahanmuuttajat. Saatavana osoitteessa: <http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/>. Luettu 1.3.2017.

Williams, Lucy 2010. Global marriage. Cross-border marriage migration in global context. University of Kent. United Kingdom: Palgrave Macmillan.

Wolff, Jonathan & De-Shalit, Avner 2007. Disadvantage. Oxford University Press: 2007.

Yhteiset lapsemme ry. n.d. Saatavana osoitteessa <yhteisetlapsemme.fi>. Luettu 2.6.2017.

Suostumuslomake

Tieto- ja suostumuslomake haastatteluun

Opiskelemme sosionomiksi Helsingin Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Meidän opiskelun lopputyön aiheena on kahden kulttuurin perheiden puolisoiden kotoutuminen. Haluaisimme kuulla teidän kokemuksistanne Familia ry:ssä ja sen vaikutuksista teidän perheenne kotoutumiseen. Tässä haastattelussa ei ole oikein tai väärin vastauksia. Tämän haastattelun tarkoitus on kehittää Familia ry:n toimintaa.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Sinä saat keskeyttää haastattelun milloin vain. Sinun ei tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin. Haastattelu kestää noin 30 minuuttia. Haastattelu nauhoitetaan opinnäytetyötä varten ja nauhoitus hävitetään sitten, kun lopputyö on valmis. Kukaan toinen ihminen meitä lukuunottamatta ei saa kuunnella haastattelun nauhoitusta. Sinun nimeäsi ei kerrota opinnäytetyössä. Lopputyössä kerrotaan vain sinun sukupuolesi ja ikäsi. Myös muut nimet ja paikat, jotka kerrot haastattelussa, jäävät pois opinnäytetyöstä. Lopputyöhön voidaan kirjoittaa lauseita, mitä sanot haastattelussa.

Ystävällisin terveisin

Sonja Annala

Olli Turunen

Helsingissä 1.12.2017

Haastateltavan allekirjoitus

Nimi ja nimenselvennys

Information sheet and the letter of approval

We are students of Social Services in Helsinki Metropolia University of Applied Sciences. As the final project of our studies we are writing a Bachelor's Thesis concerning Immigrant partners from Intercultural families. We are interested in your experiences about integrating in Finland and about Familia ry. We are interested in your ideas, opinions and experiences, and there are no right or wrong answers. The purpose of this study is to support Familia ry to develop their services.

Participation in this interview is voluntary. The interview will last about 30 minutes. You have the right to interrupt, deny answering questions or stop participating in the interview at any time. We will not use your answers without your consent. Your responses will be treated in strictest confidence and we will make sure any individuals cannot be recognized in our Bachelor's thesis. In order to remember everything you answered, we record the interviews. The recordings and all other material will be accessible only to us. After analysing the material we will delete it. We will only reveal your sex and age in our Bachelor's thesis. We might write some of your sentences to our final report. If you have further questions or doubts, please contact us.

With Kind Regards,

Sonja Annala

Olli Turunen

In Helsinki 1st of December 2017

Name and signature

Haastattelurunko

Taustatiedot

- Ikä
- Sukupuoli
- Missä maassa olet syntynyt?
- Kauanko olet asunut Suomessa?
- Kauanko olet ollut nykyisessä parisuhteessa?
- Mistä puolisosi on kotoisin?
- Perheenjäsenten lukumäärä
- Kauanko ollut mukana Familian toiminnassa?
- Miten tulit mukaan Familian toimintaan?

Kotoutuminen Suomeen

- Kerro omin sanoin sinun ja/tai perheesi kotoutumisesta Suomeen
- Mitä olet kokenut haasteelliseksi Suomeen kotoutumisessa?
- Mikä on ollut helppoa Suomeen kotoutumisessa?
- Mikä on ollut yllättävää?

Familian yhteisön vaikutus kotoutumiseen

- Millaisessa Familian toiminnassa olet mukana?
- Millainen merkitys sinulle Familian toiminnalla ja yhteisöllä on ollut Suomeen kotoutumisessa?
- Entä perheellesi/parisuhteelle?
- Miten nämä merkitykset näkyvät perhe-elämän arjessa/parisuhteessa?
- Millaiset odotukset sinulla oli Familiasta?
- Vastasiko todellisuus odotuksiasi?
- Oletko luonut ystävyysuhteita Familian kautta?
- Oletko suositellut Familian toimintaa ystävillesi ja ovatko he tulleet mukana Familiaan?
- Saatko osallistua Familian toimintaan ja vaikuttaa siihen haluamallasi tavalla?

Vapaa sana, haluaisitko vielä lisätä jotain?

Kiitos paljon haastattelusta!

Background information

- Age
- Sex
- Where are you from?
- How long have you been living in Finland?
- Where is your partner from?
- How long have you been in your current relationship?
- How many family members do you have?
- How long have you been a member of Familia ry?
- How did you become a member of Familia ry?

Integration

- In your own words, tell us about your and your family's integration in Finland
- What challenges have you encountered with integration?
- Is there something that has been easy for you in integrating in Finland?
- Were there any surprises?/What has been surprising?

Familia's community's effect on integration

- In which kind of activities do you take part in Familia?
- What significance/importance do Familia's activities and community have in your integration in Finland? What about your family or your relationship?
- Does Familia's activity and community affect your everyday life? How?
- What were you expecting or hoping when you came to Familia?
- Did reality meet your expectations?
- Have you made any new friends through/in Familia ry?
- Would you recommend Familia's activities for your friends? Have some of them followed you to Familia?
- Do you feel like you can have an influence on Familia's activities that you are involved/participating in?

That is all, do you have anything else you would like to add?

Thank you!